

Szent István Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Tudományos Diákköri Konferencia
2012. november 21.

Kiútkeresés – a Mezőcsáti kistérség fejlesztési
lehetőségei

Finding the way to rise - Development opportunities for
the Mezőcsát micro-region

Készítette: Géra Katalin, SZIE GTK MSc. VAM II. Évf.

Szőke Linda, SZIE GTK MSc. VAM II. Évf.

Topa Zoltán, SZIE GTK MSc. VAM II. Évf.

Konzulens: Dr. Goda Pál PhD., egyetemi tanársegéd, SZIE
GTK RGVI.

Agrártudományi Szekció

Gödöllő, 2012

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	4
2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS.....	5
2.1. A kistérségi szintek használatának bevezetése Magyarországon	5
2.2. Rendszerek, rendszerelmélet a kistérségi vizsgálatokban	7
2.3. A kistérségek vizsgálatának módszerei	9
2.3.1. A szubjektív vizsgálat szerepe	10
3. ANYAG ÉS MÓDSZER	11
3.1. Kutatásunk lépései	11
3.2. Felhasznált anyagok	12
3.2.1. A Mezőcsáti kistérség bemutatása	12
3.2.2. Az elemzéshez felhasznált adatok	13
3.2.3. Mezőcsát Kistérség Fejlesztési Programja	13
3.3. Alkalmazott módszerek	14
3.3.1. Az általános pókhálóelmélet.....	14
3.3.2. A kistérség fejlesztési tervdokumentumának vizsgálata	18
4. KUTATÁSI EREDMÉNYEK	20
4.1. A már létező kistérségi fejlesztési program bemutatása, kritikája	20
4.2. A vizsgálat helyzetfeltárása	21
4.2.1. A helyzetfeltárás eredményei	21
5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK	24
5.1. Következtetések	24
5.1.1. A kistérség vonzóvá tétele betelepülni kívánó családok számára	24
5.1.2. A helyi gazdaság fejlesztése	26
5.1.3. A helyi turizmus fejlesztése.....	27
5.1.4. A 2004-es stratégiák és az új stratégiáink összehasonlítása	29
5.2. Hipotézisünk vizsgálata.....	32
5.3. Javaslatok.....	32
5.3.1. „Olcsó javaslatok”	33
5.3.2. Költségigényesebben megvalósítható javaslatok	34
5.4. Javaslataink várható hatásai.....	35
6. ÖSSZEFOGLALÁS	37
IRODALOMJEGYZÉK	38
Szakirodalmak	38
Egyéb irodalmak.....	39
Jogszabályok.....	39
MELLÉKLETEK.....	I
1. Melléklet: Az általunk használt adatbázisokból származó mutatók adatai	II
2. Melléklet: A kérdőívben feltett kérdések	VI
3. Melléklet.....	VIII
4. Melléklet.....	IX
5. Melléklet.....	X

Táblázat- és ábrajegyzék

1. táblázat: Az első stratégia kialakítása során megváltoztatott mutatók	25
2. táblázat: A második stratégia kialakítása során megváltoztatott mutatók	27
3. táblázat: A harmadik stratégia kialakítása során megváltoztatott mutatók	28
4. táblázat: Az általunk megfogalmazott és a már meglévő stratégiák.....	30
1. ábra: Kutatásunk folyamata	11
2. ábra: A külső adottságok térségi indexe Borsod-Abaúj-Zemplén megyében.....	22
3. ábra: A Mezőcsáti kistérség objektív térségi indexe	22
4. ábra: A Mezőcsáti kistérség szubjektív térségi indexe	23

1. BEVEZETÉS

Kutatásunk során a Mezőcsáti kistérség fejlesztési lehetőségeinek feltárását tűztük ki célul. Fő motivációnk az volt, hogy aktuális, gyakorlatban hasznosítható javaslatokkal rávilágítsunk, milyen irányokba tud a jövőben a kistérség elindulni, ha lakossága jólétének növelése a cél. Prehipotézisünk a következő volt:

„A Mezőcsáti kistérségben az adottságainak megfelelő fejlesztések történtek 2004 és 2010 között.”

Dolgozatunknak a következő főbb részekből áll: a kistérség adottságainak felmérése, az erre alapozott fejlesztési lehetőségek megfogalmazása, valamint a kistérségre 2004-ben elkészült fejlesztési program elemeinek vizsgálata, és azok összevetése a mi helyzetfeltárásunkkal, eredményeinkkel.

A helyzetfeltárás során felmértük a kistérség adottságait, valamint a felkutattuk és elemeztük a rá vonatkozó, már meglévő kistérségi fejlesztési programot. A kutatás újszerűségéhez hozzájárul, hogy az adottságok és problémák felméréséhez egy viszonylag új módszertant alkalmaztunk (GODA, 2012). Ez alapján internetes, objektív adatbázisokból származó információkból és szubjektív eredményeket hozó kutatásból is vontunk le következtetéseket. A Mezőcsáti kistérségben megvizsgáltuk továbbá, hogy a fejlesztési koncepció megfelelőnek bizonyult-e az évek során; ismertetjük a főbb pontjait, a célját és a benne meghatározott fejlesztési lépéseket, majd ezeket összevetjük saját helyzetfeltárásunkkal, és meghatározzuk, mik voltak a koncepció erősségei és gyengeségei, miben bizonyult helyesnek, és miben nem. Ezek után Megfogalmazzuk saját elképzeléseinket a kistérség fejlesztését illetően.

Dolgozatunkat leginkább területfejlesztési szakembereknek és döntéshozóknak ajánljuk, akik formálni tudják a magyarországi térségek jövőjét, valamint hallgatóknak, kutatóknak, települési önkormányzatoknak, de a térségben letelepülni kívánó vállalkozásoknak is.

2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A KISTÉRSÉGI SZINTEK HASZNÁLATÁNAK BEVEZETÉSE MAGYARORSZÁGON

A kistérségek bevezetése szorosan kötődik a statisztikai területi egységek osztályozási rendszerének (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques - NUTS-rendszer) bevezetéséhez (KSH, 2012).

A NUTS-rendszer a területi egységek egymásra épülő, öttagozatú struktúráját alkalmazza, amely három regionális - a NUTS 1., a NUTS 2. és a NUTS 3. - és két lokális - a NUTS 4. és a NUTS 5. - napjainkban pedig LAU 1. és LAU 2. - szintet különböztet meg. Ez a struktúra képezi az Európai Unióban a területi statisztikai adatgyűjtési és információs rendszert, a regionális társadalmi-gazdasági elemzések és a tervezés alapját, valamint a strukturális alapokból nyújtott támogatások hozzáféréseinek a lehetőségét (Eur-lex.europa.eu, 2003). A NUTS-rendszer megalkotásának célja az volt, hogy az azonos szintre besorolt közigazgatási szintek méretét közelítse, egymáshoz illetve, hogy minden tagállamban az egyes NUTS-szintek hasonló területi folyamatoknak legyenek szinterei (KOLLÁR, 2012).

A kistérségek szintjét a LAU 1. elnevezés jelöli. A kistérség a települések között létező funkcionális - lakóhelyi, közlekedési, közép fokú ellátási (oktatás, egészségügy, kereskedelem) - kapcsolatrendszerek összessége alapján behatárolható területfejlesztési-statisztikai egység, egymással intenzív kapcsolatban lévő, önszerveződő, egymással határos települések összessége (TÉRPORT, 2012).

A 2004. évi CVII. törvény alapján 2006. október 1-je és 2007. március 30-a között zajlott le a kistérségek rendszerének felülvizsgálata, amelynek eredményeként a települési önkormányzatok kezdeményezésére 174 területfejlesztési-statisztikai kistérség került kialakításra. A felülvizsgálat eredményeként a kistérségek száma 6-tal nőtt, a régi 168 kistérség közül 40-ben volt változás, kiválások, átsorolások miatt csökkent vagy nőtt településeik száma. A 2010-es iszapkatasztrófa után az Országgyűlés a 2010. évi CXLIX. törvénnyel (MK, 2010) az érintett településeket és a környező néhány települést – az Ajkai kistérségből kiválva – Devecseri kistérség néven új kistérséggé alakította. A kistérségek száma így jelenleg 175 (KSH, 2012). Ahogyan az egész Európai Unióra, úgy Magyarországra is jellemző a különböző térségek közötti egyenlőség.

Látványosan kirajzolódik a gazdasági térképeken, hogy az unió és akár országokon belül is melyek a centrumterületek és melyek a perifériák, és melyek a két előző terület közé szorult, változásban lévő félperifériák (WALLERSTEIN, 1979). A centrumok és perifériák meghatározhatók földrajzi és fejlettségi tekintetben.

A fejlettségi értelemben vett centrumok általában nagyobb tökevonzó képességgel rendelkeznek, több szolgáltatás koncentrálódik területükön, több a munkalehetőség, illetve gazdasági mutatóik általában magasabbak mint a perifériaterületeken, ahol ezek a mutatók jellemzően alacsonyabbak. Ebből következik, hogy a térben egyenlőtlenség lép fel, ami olyan, kedvezőtlen társadalmi, gazdasági és környezetet érintő folyamatokkal jár, ami esetlegesen még inkább növeli a térbeli egyenlőtlenségeket. Ezt megelőzendő, illetve kezelendő, komplex beavatkozásra van szükség. Először is le kell határolni, hogy melyik térséggel tervezünk foglalkozni, majd fel kell mérni az egyes *térségek fejlettségének szintjét*. Ezután meg kell határozni a *különbségeket jellegét és okait*, felkutatni azokat a *lehetőségeket*, amelyeket kihasználva fejleszteni lehet a térségeket, illetve azokat a *jövőbeli veszélyeket*, amelyeket el kell kerülni a tervezés és a megvalósítás során is. Ezután a *programalkotás* következik, amelynek során fel kell vázolni egy racionális, fenntartható, a térség adottságait figyelembe vevő jövőképet, majd pedig ehhez hozzá kell rendelni stratégiákat és operatív programokat.

Magyarországon ma 175 kistérség található. Ezek közül 97 hátrányos helyzetű, ezen belül 47 tartozik az úgynevezett leghátrányosabb helyzetűek, és 33 a komplex programmal segített leghátrányosabb helyzetű kistérségek közé (KSH, 2008, 2010).

A kistérségek területi fejlettség alapján történő besorolásánál – a megyei jogú várossal rendelkező kistérségek kivételével – gazdasági, infrastrukturális, társadalmi, szociális, foglalkoztatási mutatókból (öt mutató csoport) képzett komplex mutatót szükséges figyelembe venni (KSH, 2008). Hátrányos helyzetű kistérségnek kell minősíteni azokat a kistérségeket, amelyeknek a komplex mutatója kisebb, mint az összes kistérség komplex mutatójának átlaga. A hátrányos helyzetű kistérségeken belül azokat a legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező kistérségeket, amelyekben az ország lakónépességének 15%-a él, leghátrányosabb helyzetű kistérségeknek kell minősíteni, számukra komplex programot kell kidolgozni, és annak megvalósítását kiemelten szükséges támogatni (KSH, 2008).

Azokban a régiókban, ahol a hátrányos helyzetű kistérségek lakónépessége nem éri el a régió lakónépességének 30%-át, a régió belüli kohézió erősítése érdekében a regionális fejlesztési tanácsok regionális szempontból hátrányos helyzetű kistérségeket jelölhetnek ki (KSH, 2008).

2.2. RENDSZEREK, RENDSZERELMÉLET A KISTÉRSÉGI VIZSGÁLATOKBAN

A lehatárolás és a vizsgálat során érdemes a kistérségeket és környezetüket külön rendszerekként tekinteni. A rendszer általános fogalom, SZEPESNÉ STIFTINGER (2010) a következőképp osztályozza:

- Biológiai rendszer
- Társadalmi-gazdasági rendszer
- Oktatási rendszer
- Információrendszer
- Programrendszer.

Ha fogalmát szeretnénk meghatározni, mondhatjuk, hogy a rendszer közös ismérv alapján összetartozó, egymással meghatározott kapcsolatban álló elemek jól körülhatárolt együttese. A valós világ rendszerei általában *komplexek* (sok és egymással bonyolult kapcsolatban álló elemük van), *nyíltak* (a környezetükkel, azaz más rendszerekkel, aktív kapcsolatban állnak) és *dinamikusak* (elemei különböző állapotokat vehetnek fel, és egymással időben, más-más kölcsönhatásban lehetnek) (SZEPESNÉ STIFTINGER, 2010).

SZEPESNÉ STIFTINGER a következőket említi a rendszer tulajdonságaiként:

- szervesen kapcsolódó részekből áll
- a rendszerek alrendszerekből állnak, melyek egymással alá vagy mellérendelt viszonyban lehetnek
- ha módosítjuk az alkotó elemeket (pl. elemek hozzáadásával, vagy elvételével) megváltozik a rendszer
- a rendszer viselkedése nem csupán az elemeitől, hanem azok egymáshoz való viszonyától függ, így ugyanazon elv, és elemek felhasználásával többféle rendszert is alkothatunk
- az összekapcsolt részek működése összehangolt
- az alkotórészek között sokféle kapcsolat lehet, mivel minden résznek több, különböző állapota lehet
- a felépítés, szerkezet változtatásával a rendszer viselkedése is megváltozik
- a rendszerre jellemző tulajdonságok az egészre vonatkoznak, ezekkel a tulajdonságokkal külön-külön egyik eleme sem rendelkezik. Információs rendszerek esetén ezek az alapvető tulajdonságok, csak a rendszer beüzemelésakor (működésbe lépéskor) jelentkeznek
- a részek közötti kapcsolatok folyamatosan hatnak az elemekre.

Mindez indokolja, hogy a kistérséget és környezetét rendszerben vizsgáljuk, hiszen például a kistérség egymással kapcsolatban lévő települések funkcionális összessége, az egyes települések kiválásával vagy csatlakozásával (ahogy erre volt már példa Magyarországon) a kistérségek tulajdonságai megváltoznak, valamint az is igaz, hogy a különböző elemek kapcsolata nem mindenhol ugyanolyan.

Az előzőekben felsorolt rendszertulajdonságok modellszerűségének, bár van gyakorlati vetülete, azonban inkább igazodik az elméleti síkhoz. A regionális tudományokra azonban éppen az jellemző, hogy figyelembe veszi egyes területegységek adottságait, egyediségeit. Egy ilyen közegben azt tapasztalhatjuk, hogy számos, az elméleti modellben leírt tulajdonság a valóságban nem működik. Ilyen lehet például az a tulajdonság, hogy „az összekapcsolt részek működése összehangolt”. Természetesen ez volna a kívánatos, azonban ez nem feltétlenül van így, ami több tényezőnek is köszönhető. Ilyen akadályozó tényezők a kommunikációs infrastruktúra fejletlensége, a területegységre jellemző sajátosságok (például a történelemben visszanyúló konfliktusok), az együttműködési hajlandóság hiánya, eltérő érdekek, vagy például a rendszerben való gondolkodás, vagy az arra való motiváció hiánya.

A gyakorlati, valóságos változókkal tehát számolni kell, azonban a rendszerelmélet mindenképpen hasznos segítőtárs a programalkotók, kutatók és döntéshozók eszköztárában. A rendszerelmélet a múlt század közepére alakult ki. A különböző specializálódott tudományágakban egymáshoz hasonló, általános problémák merültek fel, tekintet nélkül arra, hogy az egyes tudományágak tárgyát mi képezte.

Ez szükségessé tette egy új tudományos szemlélet, majd tudományág kialakulását, amely olyan problémákkal foglalkozik, amelyek egyetemes természetűek, és általánosan érvényes válaszokat keres az általános problémákra. Ez a tudományág az általános rendszerelmélet (General System Theory) lett (BENKŐNÉ DEÁK et al., 2008). Szeretnénk megemlíteni, hogy az előzőekkel ellentétben Goda már a tudományágakon átívelő szemléletmódnak nevezi a rendszerelméletet (GODA, 2012).

A rendszerek tanulmányozására két alapvető szemlélet létezik: a keresztmetszeti és a fejlesztési. A különbség a két szemlélet között, hogy amíg a keresztmetszeti szemlélet kettő vagy több rendszer közti kapcsolatot vizsgál, addig a fejlesztési megközelítés a rendszeren belüli változásokat hivatott vizsgálni (GODA, 2012).

Úgy véljük, hogy a két szemléletet ötvözni kell egy kistérségi kutatás során, hiszen a kistérség önmagában is egy rendszer, ennek vizsgálata során pedig fejlesztési szemléletre van szükség.

Azonban tagja is egy nagyobb rendszernek (megye, régió, ország, az Európai Unió stb.), ezért aztán szükséges úgy is vizsgálni, hogy rendszerként milyen kapcsolata van más rendszerekkel.

A rendszerek alrendszerének vizsgálata/kiértékelése történhet *holisztikus*, *funkcionalista* valamint *mélyreható* szemlélettel. A holisztikus szemlélet a rendszert, mint teljes egységet vizsgálja. A mélyreható szemlélet a rendszer mélyére néz, és a rendszer alrendszerait külön vizsgálja, a rendszerben rejlő alrendszereket kutatja. A funkcionalista szemlélet arra kíváncsi, hogy a rendszer milyen nagyobb rendszernek lehet az alrendszere (WALONICK, 1993 IDÉZI GODA, 2012).

A *holisztikus* az a szemlélet, amely egy összetett dolog vizsgálatánál nem éri be az alkotórészek analitikus elkülönítésével, mert a dolog egészét többnek tekinti, mint a részeik és aspektusainak összességét (FÜLÖP, 2007). A következő rendszerszemléleti megközelítés a *funkcionalista*. A funkcionalizmus szerint a társadalom és a kultúra részei összefüggésének rendszerében létezik, és ezért az összefüggések rendszerében ragadható meg (PARSONS, 1975). Cselekvéseket, azok egymásutániságát vizsgálja a rendszeren és annak alrendszerén belül. Ez ismét csak ahhoz vezet, hogy megfigyeljük a kistérség szereplőit, valamint az általuk ellátott feladatokat, azok egymásra épülését, és a többi feladathoz való illeszkedését. Érdeemes ezután alrendszereket képezni a funkciók mentén, amelyek különböző szintjeit szem előtt tartva alkotni programokat és terveket. A *mélyreható*, más néven redukcionista szemlélet bizonyos szempontból ellentétes a holisztikus szemlélettel, mivel az egész helyett a részekre koncentrálnak (GODA, 2012). Ez főleg azért válik fontossá, mert a térbeli kutatások során, a modellszerű világból kilépve az egyes településeken olyan egyediségeket tapasztalunk, amelyek gyakran eltérnek akár a nagyobb régió jellegzetességeitől is.

2.3. A KISTÉRSÉGEK VIZSGÁLATÁNAK MÓDSZEREI

Az európai uniós források jelentős részében azok a régiók részesülnek, amelyek fajlagos GDP-je nem éri el az EU átlag 75%-át. A GDP mérőszámát ugyanakkor mindkét „politika” – mind a regionális politika, mind a fenntartható fejlődés – elemzői több szempontból bírálják. (MOZSGAI, 2010). Egyrészt mert csak nyers mérőszáma a gazdaság összteljesítményének és nem megfelelő támpont a jólét megítélésére, mivel eltekint a gazdasági teljesítménynek a régióra gyakorolt társadalmi és környezeti hatásaitól. Másrészt viszonylag megbízható regionális GDP csak becslési eljárások közbeiktatásával és viszonylag nagy területegységekre határozható meg, s különösen nagyon bizonytalan kistérségi szinten való meghatározása, azaz elfedi a kisebb térségek területi egyenlőtlenségeit (MOZSGAI, 2010).

A már említett, a kedvezményezett kistérségek besorolására szolgáló komplex mutatónak is vannak hiányosságai. Ezek egyike, hogy jelenleg csupán két környezeti mutatót tartalmaz a 31 mutatóból, mindkettő infrastruktúra jellegű mutató. Az egyik az „egy km vízvezeték-hálózatra jutó

zárt csatornahálózat hossza”, a másik a „rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya”. 2001-ben a 19 indikátorból képzett mutató egy környezeti indikátort tartalmazott (MOZSGAI, 2010).

2.3.1. A szubjektív vizsgálat szerepe

Az előzőekben objektív, adatbázisokban gyűjtött adatokról volt szó. Ezek hozzájárulnak ahhoz, hogy a tervezők programokat, stratégiákat alkossanak, hiszen ezekkel az egymással könnyen összehasonlítható adatokkal több térség helyzetét is össze lehet vetni, ami képet ad az adott térség helyzetéről. Gyakran szembesülhetünk vele azonban, hogy az objektív adatok túlságosan modellszerű gondolkodást vonnak maguk után, például egy kistérség esetében.

2009-ben a VÁTI Nonprofit Kft. Területi Elemzési, Értékelési és Monitoring Irodáján egy olyan összetett kistérségi mintaértékelés történt, amely 4 kistérség – Bátonyterenyei, Csengeri, Jánoshalmi, Sellyei – helyzetét, annak változását helyezte fókuszba (BRODORITS-NAGY, 2010).

A kiválasztott kistérségekben a helyi szereplők véleményének bemutatása érdekében háromlépcsős kistérségi kvalitatív vizsgálat (kérdőívezés, mélyinterjúzás, fókuszcsoportos beszélgetések) elvégzésére került sor a legjelentősebb projektek gazdáival, a legnagyobb cégek vezetőivel, polgármesterekkel, a legfontosabb kistérségi szereplőkkel (BRODORITS-NAGY, 2010).

A *szubjektív* kutatás jelentős eredményeket hozhat. Szubjektív mivoltából fakadóan az eredmények segíthetnek rávilágítani olyan elemekre, amelyekre nem derül fény pusztán az objektív, az internetes adatbázisokból származó adatok értékelése során. Ennek oka, hogy az egyéni, személyes érzékelés (az emberek egyéni érzékelési *különbségeiből* adódóan) eltérően értékel bizonyos elemeket, amelyek az adatbázisban megjelenve viszonylag egyértelmű eredményeket mutatnak. Megtörténhet például, hogy az adott településen egy főre vetítve több buszmegálló található, mint az összes többi településen a kistérségben. Ez alapján (objektív tekintetben) ez a település lesz a legjobb helyzetben buszmegállók terén.

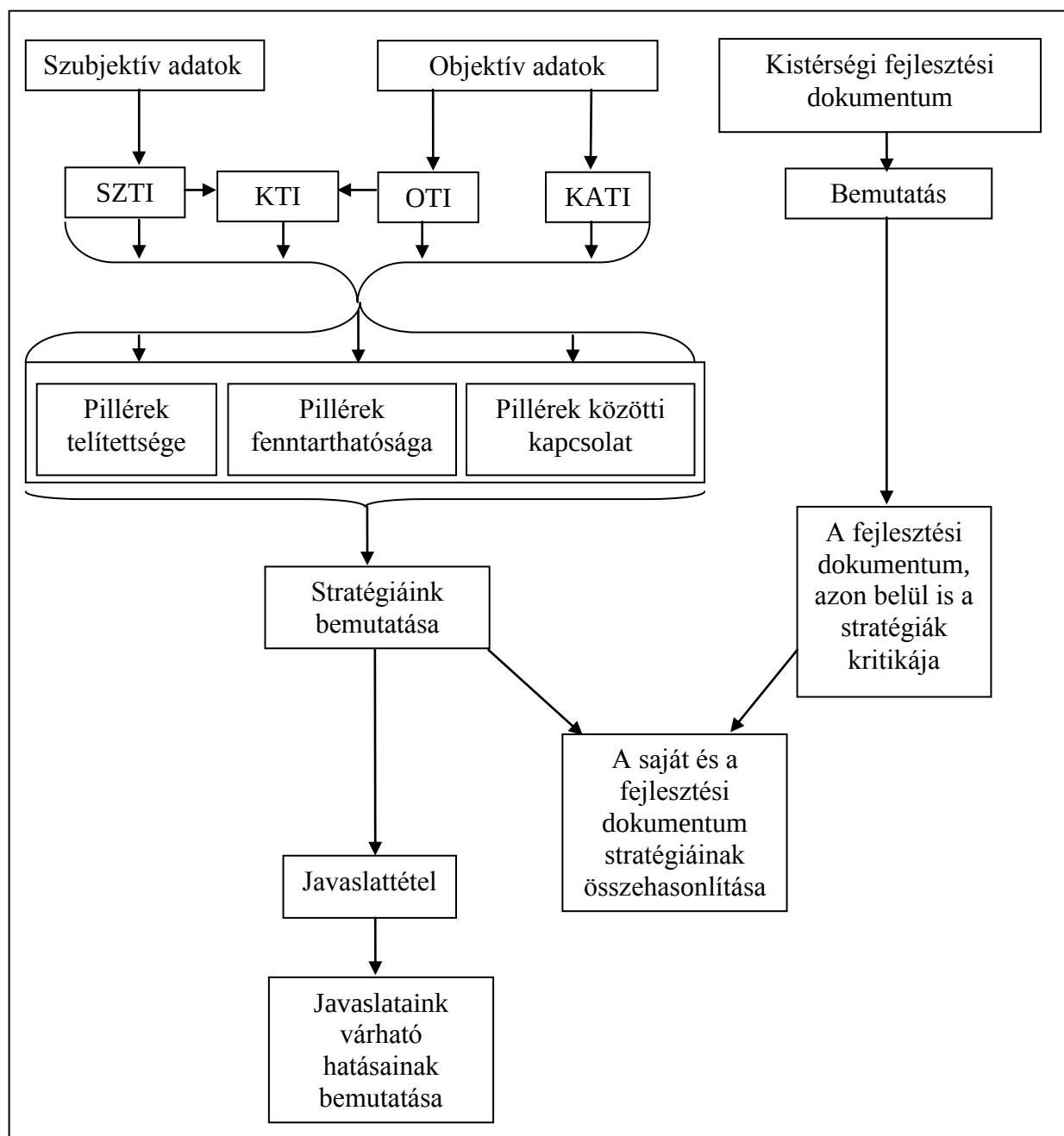
Azonban elképzelhető, hogy ha kérdőíves felméréssel megvizsgáljuk a települések lakosságának elégedettségi szintjét a buszmegállókval kapcsolatban, akkor a másik település lakossága bizonyul majd elégedettebbnek (a buszmegállók elhelyezkedéséből adódóan, például).

Ez pedig arra mutat rá, hogy az objektív adatok mellett szükséges a szubjektív oldal bevonása is a vizsgálatokba, mivel így biztosíthatóvá válik, hogy a térség fejlesztésére irányuló programok közelítenek a lakosság igényeihez. Kutatásunk során ebből a célból alkalmaztunk szubjektív információszerzési módszert, az on-line kérdőíves felmérést.

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

3.1. KUTATÁSUNK LÉPÉSEI

A munkafolyamának lépéseit az 1. ábra szemlélteti. Az egyes lépéseket a következő alfejezetben mutatjuk be.

1. ábra: Kutatásunk folyamata

Forrás: Saját szerkesztés, módszertan részben a Goda féle (GODA, 2012) pókháló entrópia módszerre épül

Kutatásunk során objektív adatokat szereztünk kistérségi és megyei szinten (Objektív Térségi Index – OTI -, és Külső Adottságok Térségi Indexe - KATI), valamint szubjektív adatokat is felhasználtunk, amelyekből megalkottuk a Szubjektív Térségi Indexet (SZTI). Az objektív és szubjektív adatokból készítettük el azok számtani átlagával a Korrigált Térségi Indexet (KTI). Ezek alapján sikerült képet alkotnunk a Mezőcsáti kistérség helyzetről, majd pedig a helyzetfeltárással alapozva elvégeztük a stratégiaalkotást.

Ezzel párhuzamosan megvizsgáltuk a Mezőcsáti kistérségre 2004-ben elkészített fejlesztési programot. Ezt a programot bemutattuk, kritikát fogalmaztunk meg vele szemben, majd pedig a programban megfogalmazott fejlesztési terveket összehasonlítottuk a saját stratégiánkkal. Saját stratégiáink bemutatása után kiemeltük, mely lépéseket tartottuk belőlük a legfontosabbaknak, és ezekből alkottuk meg javaslatainkat, amelyeknek a várható hatásait is bemutattuk.

3.2. FELHASZNÁLT ANYAGOK

A következőkben ismertetjük az általunk elvégzett kutatáshoz felhasznált anyagokat, valamint az adatszerzés és az adatfeldolgozás módszereit.

3.2.1. A Mezőcsáti kistérség bemutatása

A Mezőcsáti Kistérség az Észak-Magyarországi régióban, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található. A térséghez 9 település tartozik, lakossága hozzávetőlegesen 14 780 fő 2010-es adatok alapján, területe 379 km². Egy város tartozik a Kistérséghez, Mezőcsát, amelynek lakosságszáma 6 547 fő. A többi település: Ároktő, Igrici, Gelej, Tiszabábolna, Tiszadorogma, Tiszavalk, Tiszakeszi, Tiszatarján. A kistérség tagja a 33 komplex programmal segített leghátrányosabb helyzetű kistérségnek. A térség jellemző természeti elemei a Tisza, a hozzá kapcsolódó holtágak, valamint a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet. Meghatározó épített elem a kistérségen átívelő M3-as autópálya. A kistérség gazdasági-társadalmi indikátorai meglehetősen alacsonyak: a munkanélküliségi ráta 17-18% között változott 2011-ben, a népesség az országos átlagnál is gyorsabban öregszik el, a vándorlási egyenleg nagy mértékben negatív, alacsony vendégéjszaka szám jellemzi a kistérséget. 2009-ben a foglalkoztatási ráta mindössze 38,6% volt.

A térség számos természeti értékkel rendelkezik, például a már említett Tisza folyó egy része is határolja, ezeket azonban jelenleg még nem tudja kihasználni, sem más jellegű potenciálját.

3.2.2. Az elemzéshez felhasznált adatok

Vizsgálatunk során primer és szekunder, illetve tercier adatokat is felhasználtunk. Primer adataink egy kérdőíves felmérésből származtak. Összesen 57 e-mail címre küldtük el kérdőíveinket, ami az jelenti, hogy településenként átlagosan 6-7 szereplő. Közülük 16-an válaszoltak összesen, többek között vállalkozások, szociális intézmények, egyházak és önkormányzatok. A feltett kérdéseket a 2. melléklet tartalmazza.

A kérdőíveket 2012. márciusának elején küldtük el, a kitöltésre pedig közel egy hónapnyi idő állt a válaszadók rendelkezésére (2012. március 26-át adtuk meg válaszadási határidőnek, de a néhány napos késéssel érkezett válaszokat is betápláltuk a rendszerbe).

Szekunder adataink a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatbázisából származtak, valamint gyűjtöttünk tercier adatokat az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszerből (TeIR). Az innen felhasznált adatokat, és az adatok adatait a 1. melléklet tartalmazza.

Vizsgálatunkban az adatgyűjtés során a primer és a tercier adatok gyűjtése egymással összefonódva folyt: a tercier adatokat öt kategóriába soroltuk (környezeti, gazdasági, társadalmi, infrastrukturális és turizmus-extern kapcsolatok), ennek oka a későbbiekben lesz kifejtve. Ebben a gyűjtésben az adatok elsődleges tartalmát vizsgáltuk. Primer adatgyűjtésünk során olyan információkat próbáltunk megszerezni, amelyek az adatbázisok adatainak másodlagos tartalmát vizsgálják, azaz, túlmutatnak az adatok alapvető jelentésén, és azok szubjektív megítélését mutatják be.

3.2.3. Mezőcsát Kistérség Fejlesztési Programja

Mezőcsát kistérség 2004-ben elnyerte a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Területfejlesztési Tanács és a Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal megállapodása alapján meghirdetett (a decentralizált megyei területfejlesztési célelőirányzat 2004. évi támogatásáról szóló) pályázatot, majd a kistérségi társulás felkérte a TMB Hungary Kft. szakértőit a kistérségi helyzetfeltárás és a fejlesztési program koncepciójának kidolgozására. Az 2004-ben elkészült helyzetfeltárási dokumentum terjedelme 182 oldal, míg az erre épülő fejlesztési program dokumentum 141 oldal (TÉRPORT, 2011 és 2012).

3.3. ALKALMAZOTT MÓDSZEREK

Kutatásunk során először a rendelkezésünkre álló adatbázisok adatait, valamint a kistérség szereplőitől származó információkat használtuk fel.

3.3.1. Az általános pókhálóelmélet

A Tudományos Diákköri Konferenciára készült kutatásunk kezdeti szakaszában a kistérség jelenlegi helyzetét próbáltuk feltárni, problémáit megismerni. A problémák felméréséhez a (GODA, 2012) féle pókháló entrópia módszert alkalmaztuk. Első lépésként, az TeIR adatbázisból származó információkból alakítottuk ki az *objektív térségi indexet (OTI)*, melynek lényege, hogy az általunk kiválasztott kistérség mutatóit hasonlítja az Észak-Magyarországi régió összes többi kistérségével össze. Az OTI-ben 40 mutatót alkalmaztunk, szubjektív kiválasztás után. A célunk az volt, hogy a mutatók minél szélesebb képet tudjanak adni a kistérség helyzetéről és ezáltal segítsék a megfelelő javaslatok kidolgozásának folyamatát. A választott mutatók 2008, de leginkább 2009-es és 2010-es adatokra épültek. Az adatok település sorosak voltak, ezekből aggregáltunk kistérségi adatokat. Öt különböző pillér mentén haladtunk (környezeti, infrastruktúra, helyi gazdaság, társadalmi aktivitás, turizmus-extern kapcsolatok), az indikátorokat is ezen kategóriákba soroltuk, 8-8-at minden pillérbe. Az alapmutatókat természetesen súlyoztuk, amennyiben szükséges volt. Előfordult például, hogy egyes mutatókat a kistérségek lakosságszámával, vagy a települések területével, attól függően, hogy melyik volt a megfelelő. Ennek az volt az oka, hogy a különböző kistérségek eltérő adottságokkal rendelkeznek, és nem lehet őket egységes jellemzőkkel felruházni. Az OTI kiszámításához használt képlet a következő (GODA, 2012) nyomán:

Objektív Térségi Index

$$OTI_{Pij} = \frac{X_{Pij} - X_{Pimin}}{X_{Pimax} - X_{Pimin}}$$

Ha a mutató alacsony értéke tekinthető jó eredménynek, akkor a képlet a következőképp módosul:

$$OTI_{Pij} = 1 - \left(\frac{X_{Pij} - X_{Pimin}}{X_{Pimax} - X_{Pimin}} \right)$$

ahol: OTI_{Pij} : Az i-edik pillér j-edig objektív térségi részindexe

X_{Pij} : Az i-edik pillér j-edik mutató értéke a vizsgált kistérségben

X_{Pimin} : Az i-edik pillér j-edik mutató értékének minimuma az adott régióban kistérség sorosan

X_{Pimax} : Az i-edik pillér j-edik mutató értékének maximuma az adott régióban kistérség sorosan

Az OTI mellett számoltunk *szubjektív térségi indexet (SZTI)* is. Ahogy arról már volt szó az előzőekben, kutatást megelőzően kialakítottunk olyan kérdéseket, amelyek az OTI 40 mutatójára keresik a választ, azonban más, hétköznapi megfogalmazásban, ugyanis ezeket elküldtük különböző kistérségi szereplőknek (önkormányzatok, egyházak, civil szervezetek stb.), és ez alapján készítettük az SZTI-et. Az SZTI kiszámításához (GODA, 2012) nyomán a következő képletet használtuk:

Szubjektív Térségi Index

$$SZTI_{Pij} = \frac{(\sum_{j=1}^n X_j) - X_{Pimin} * n}{(X_{Pimax} - X_{Pimin}) * n}$$

ahol: $SZTI_{Pij}$: Az i-edik pillér j-edik szubjektív térségi részindexe

$\sum_{j=1}^n X_j$: az i-edik pillér j-edik kérdésre adott válaszok értékének összege

X_{Pimax} : Az i-edik pillér j-edik kérdésre adható válasz maximum értéke

X_{Pimin} : Az i-edik pillér j-edik kérdésre adható válasz minimum értéke

n: a kitöltött kérdőívek száma

Az OTI és SZTI megállapítása után szükséges volt létrehozni egy *korrigált térségi indexet (KTI)*, amely közelíti egymáshoz a szubjektív és objektív eredményeket. Ez a két előző mutató *számtani átlagát* jelenti, (GODA, 2012) nyomán.

Korrigált Térségi Index

$$KTI_{Pi} = \frac{OTI_{Pi} + SZTI_{Pi}}{2}$$

ahol : KTI_{Pi} : Az i-edik pillér j-edik korrigált térségi részindexe

OTI_{Pi} : Az i-edik pillér j-edik objektív térségi részindexe

$SZTI_{Pi}$: Az i-edik pillér j-edik szubjektív térségi részindexe

Az előző 3 mutató mellett kiszámoltuk a *külső adottságok térségi indexét is (KATI)*, amely Magyarország összes megyéjéhez hasonlítja Borsod-Abaúj-Zemplén megyét.

A külső adottságok vizsgálatával arra szeretnénk volna felhívni a figyelmet, amelyről már szó esett az irodalmi áttekintéssel foglalkozó fejezetben is: azaz, a kistérségeket önmagukat is rendszernek, valamint a környezetük egyik alrendszerének kell tekinteni.

Ennek következtében pedig tekintettel kell lenni a külső környezetre, az ottani folyamatokra is. A KATI kiszámítása (GODA, 2012) alapján a következő:

Külső Adottságok Térségi Indexe

$$KATI_{Pij} = \frac{X_{Pij} - X_{Pimin}}{X_{Pimax} - X_{Pimin}}$$

ahol : $KATI_{Pij}$: Az i-edik pillér j-edik külső adottságok térségi részindexe

X_{Pij} : Az i-edik pillér j-edik mutató értéke a vizsgált megyében

X_{Pimin} : Az i-edik pillér j-edik mutató értékének minimuma megye sorosan

X_{Pimax} : Az i-edik pillér j-edik mutató értékének maximuma megye sorosan

Ha a mutató alacsony értéke tekinthető jó eredménynek, akkor a képlet a következőképp módosul:

$$KATI_{Pij} = 1 - \left(\frac{X_{Pij} - X_{Pimin}}{X_{Pimax} - X_{Pimin}} \right)$$

A mutatók segítségével mindegyik indexnél kiszámoltuk a *pillérek telítettségét*, azaz, hogy mennyire erősek, illetve mennyi lehetőséget rejtene. Az 50% alatti értékek gyengébbnek, az ezen érték feletti érték erősebbnek számítanak.

Ezt elvégeztük az SZTI és az OTI mutatóira is, az OTI példáján bemutatjuk, hogy hogyan: a mutatókat alapvetően öt pillér alapján (társadalmi, gazdasági, környezeti, infrastrukturális és turizmus - extern kapcsolatok) válogattuk ki, mindegyik pillérbe nyolc mutató tartozott. A kistérség ezen mutatóit összehasonlítottuk a régió többi kistérségének mutatóival, majd az így kapott eredményeket pillérenként átlagoltuk. Így tehát megkaptunk pillérenként 1-1 számot, ez mutatja meg a pillérek telítettségét. Ezek után meghatároztuk, hogy az egyes *pillérek fenntarthatóságát*, azaz, hogy az adott pillérek hosszú távon javulni vagy romlani fognak-e. A pillérek fenntarthatóságát három dimenzióra (társadalmi, gazdasági és környezeti) kiterjedően határoztuk meg. Ezáltal meg tudtuk határozni, hogy a kistérség egyes pillérei mennyire fenntarthatóak, illetve, a pillérek fenntarthatósága melyik dimenzióban mondható magasabb szintűnek, valamint melyikben alacsonyabbnak. Az egyes dimenziók fenntarthatóságának kiszámolásához tartozó képletek, (GODA, 2012) nyomán:

Környezeti dimenzió:

$$KD_{Pie} = \frac{\sum (OTI_{Pie} + SZTI_{Pie} + KATI_{Pie})}{n}$$

ahol: KD_{Pi} : Az i-edik pillér környezeti dimenziója

$\sum OTI_{Pie}$: Az i-edik pillér objektív környezeti/technológiai térségi részindexeinek összege

$\sum SZTI_{Pie}$: Az i-edik pillér szubjektív környezeti/technológiai térségi részindexeinek összege

$\sum KATI_{Pie}$: Az i-edik pillér külső adottságok környezeti/technológiai térségi részindexeinek összege

n: Az összes térségi részindex elemszáma

Társadalmi dimenzió:

$$TD_{Pi} = \frac{\sum (OTI_{Pip} + OTI_{Pis} + SZTI_{Pip} + SZTI_{Pis} + KATI_{Pip} + KATI_{Pis})}{n}$$

ahol: TD_{Pi} : Az i-edik pillér társadalmi dimenziója

$\sum OTI_{Pip}$: Az i-edik pillér objektív politikai térségi részindexeinek összege

$\sum OTI_{Pis}$: Az i-edik pillér objektív társadalmi térségi részindexeinek összege

$\sum SZTI_{Pip}$: Az i-edik pillér szubjektív politikai térségi részindexeinek összege

$\sum SZTI_{Pis}$: Az i-edik pillér szubjektív társadalmi térségi részindexeinek összege

$\sum KATI_{Pip}$: Az i-edik pillér külső adottságok politikai térségi részindexeinek összege

$\sum KATI_{Pis}$: Az i-edik pillér külső adottságok társadalmi térségi részindexeinek összege

n: az összes térségi részindex elemszáma

Gazdasági dimenzió:

$$GD_{Pi} = \frac{\sum (OTI_{Pie} + SZTI_{Pie} + KATI_{Pie})}{n}$$

ahol: GD_{Pi} : Az i-edik pillér gazdasági dimenziója

$\sum OTI_{Pie}$: Az i-edik pillér objektív gazdasági térségi részindexeinek összege

$\sum SZTI_{Pie}$: Az i-edik pillér szubjektív gazdasági térségi részindexeinek összege

$\sum KATI_{Pie}$: Az i-edik pillér külső adottságok gazdasági térségi részindexeinek összege

n: Az összes térségi részindex elemszáma

A pillérek telítettségének és fenntarthatóságának vizsgálata esetén is 0-tól 1-ig terjedő skálán mérhető értéket fogunk kapni. Minél magasabb az érték, annál jobb.

Kutatásunk első szakaszának zárásaként megvizsgáltuk *a pillérek közötti kapcsolatokat*. Az átlagos korrelációk valamint a korábban kiszámolt térségi részindexek segítségével megmértük az egyes pillérpárok objektív és szubjektív kohézióját. Két pillér kapcsolatára a korrigált kohéziót az objektív és a szubjektív kohézió számtani átlagával határoztuk meg. Amennyiben a kapott érték pontosan 1 lett volna, akkor a két pillér kapcsolatának entrópiáját alacsonynak nyilvánítjuk. Ha ez érték 0,5, akkor a két pillér kapcsolatának entrópiáját közepesnek tartjuk. Ha a kapott érték 0 értéket mutat, akkor a két pillér kapcsolatának entrópiája magas. Az entrópia mértéke azt határozza meg, hogy az általunk vizsgált, öt pillérből álló „pókhálón” milyen mértékű a szakadás.

Az előzőek alapján minél magasabb az érték, annál kisebb az entrópia, mert erős a kapcsolat a pillérek között, így nem tudnak eltávolodni egymástól. Az entrópia maga pedig annál jobb, minél alacsonyabb, hiszen annál kisebb lesz a rendezetlenség, annál könnyebb a pilléreket közelíteni egymáshoz, és annál könnyebb a tervezőknek a kistérség adottságaira alapozva programot alkotni.

3.3.2. A kistérség fejlesztési tervdokumentumának vizsgálata

Vizsgálatunk második részének alapjául a MEZŐCSÁTI KISTÉRSÉG FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA (2004) és az ehhez kapcsolódó helyzetfeltárási dokumentum részletes vizsgálata és kritikai elemzése szolgált, egyes kiemelt szempontok szerint. Megvizsgáltuk a dokumentum frissességét, a helyzetfeltárási alaposágát, az operatív részek kidolgozottságát, a problémák és a kitűzött célok illeszkedését. A fejlesztési dokumentum vizsgálata során egyrészt azt elemeztük, hogy a múltban megfogalmazott, múltbeli adatokra támaszkodó elemzés mennyire bizonyult megfelelőnek.

Másrészt, szeretnénk volna megtudni, hogy az a fejlesztési program mennyire volt hasonló, illetve milyen pontokban tért el a mi fejlesztési irányvonalainktól.

A bevezetőben ismertetett prehipotézisünk alapján és a módszertanunk ismeretében hipotézisünk a következő:

„A Mezőcsáti kistérségre vonatkozó, 2004-ben elkészült kistérségi fejlesztési program teljes mértékben igazodott a kistérség adottságaihoz.”
--

Hipotézisünk vizsgálatát, valamint fejlesztési javaslatainkat a következő fejezet fogja tartalmazni.

4. KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Következő fejezetünkben ismertetjük kutatásunk eredményeit, amelyekre alapozva elkészítettük stratégiáinkat, javaslatainkat.

4.1. A MÁR LÉTEZŐ KISTÉRSÉGI FEJLESZTÉSI PROGRAM BEMUTATÁSA, KRITIKÁJA

Vizsgálatunk első részében a Mezőcsáttal foglalkozó, 2004-ben elkészült fejlesztési programot fogjuk bemutatni, és kritikát megfogalmazni irányában. A fejlesztési program két részben érhető el: az egyik része egy helyzetfeltárást tartalmaz, amelyben megjelenik, hogy a kistérség együttesen, valamint annak települései egyenként milyen értékekkel rendelkezik. A második rész foglalkozik azzal, hogy a helyzetfeltáráshoz bemutatott értékekre milyen programok épülhetnek, amelyek hozzájárulnak a kistérség fejlődéséhez. Első kritikánk a dokumentum elérhetőségét érinti: a kistérség internetes oldala egyben van Mezőcsát város weboldalával, és nem tartalmaz elég információt a programról való tájékozódáshoz. Magát a programot a térport nevű területfejlesztési oldalon találtuk meg.

A programot magát a TMB Hungary Kft., egy terület- és gazdaságfejlesztési koncepciók gyártásával is foglalkozó vállalat készítette. A helyzetfeltáráshoz miénknél több adatot vizsgáltak meg és több forrásból is szerezték őket (a mi kérdőíves módszerünk és adatbázisokból való adatszerzésünk mellett ők személyes megbeszéléseket is folytattak a Munkaügyi Központtal, önkormányzati vezetőkkel és egyéb szakhatóságokkal is).

A helyzetfeltárási alaposágáról elmondható, hogy rendkívül aprólékos, részletes elemzést végeztek a készítők. A helyzetfeltáráshoz megjelent az akkor (Magyarország az Európai Unióba való csatlakozásának évében) még fontosabbá váló területfejlesztési információk, például a NUTS rendszer, azon belül a kistérségek helyzetének leírása. Külön gazdasági, társadalmi és környezeti jellegű leírások találhatók továbbá a kistérségről, valamint az egyes településekről is, majd az alapvető információk után egy SWOT elemzés formájában bemutatták a kistérségek erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit, és az esetleges veszélyeket.

Pozitívum, hogy az adatok egyszerű, felsorolás-szerű felvázolása mellett igyekeztek következtetéseket is levonni a készítők, ami segíti a dokumentum értelmezését, a helyes helyzetértékelést. Negatívumnak értékeljük azonban, hogy a nagyszámú adatahalmazból sok olyan is van a dokumentumban, ami később a fejlesztési koncepcióban nem jelenik meg, ezért csupán a fontosabb elemektől veszi el a hangsúlyt. Ilyen elemek például a kistérségben élő romák körében előforduló betegségek típusai. Ezzel kapcsolatosan szeretnénk megemlíteni még egy negatív elemet.

A fejlesztési koncepciót tartalmazó rész számos átgondolt és ésszerűen felépített programot tartalmaz, azonban ezek bemutatása során nem jelennek meg a finanszírozásra vonatkozóan lehetőségek.

Ez annak ellenére történt, hogy a helyzetfeltárási dokumentum nyújt tájékoztatást a különböző jövőbeli pályázati lehetőségekről, operatív programokról. Azonban a két dokumentum ilyen szempontból nem kapcsolódik össze. A helyzetfeltárási hiányossága továbbá, hogy nem jelenik meg benne a kistérségi gazdasági szektorok egymáshoz viszonyított aránya, és nem derül ki egyértelműen, hogy az egyes szektorok jelentősége milyen mértékű, illetve, hogy hogyan változott jelentőségük a történelem során. A dokumentum egyik gyenge pontjának találtuk a fentebb már említett részletességet. Úgy véljük, hogy túlságosan sok információ jelent meg a helyzetfeltárási dokumentumban, ami nem feltétlenül van a döntéshozók segítségére. Szeretnénk megjegyezni, hogy a mi vizsgálatunk szám szerint sokkal kevesebb adatot tartalmaz, azonban nekünk kevesebb idő, eszköz és forrás állt a rendelkezésünkre, valamint dolgozatunk elkészítésének célja is más volt, mint a fejlesztési program készítőié.

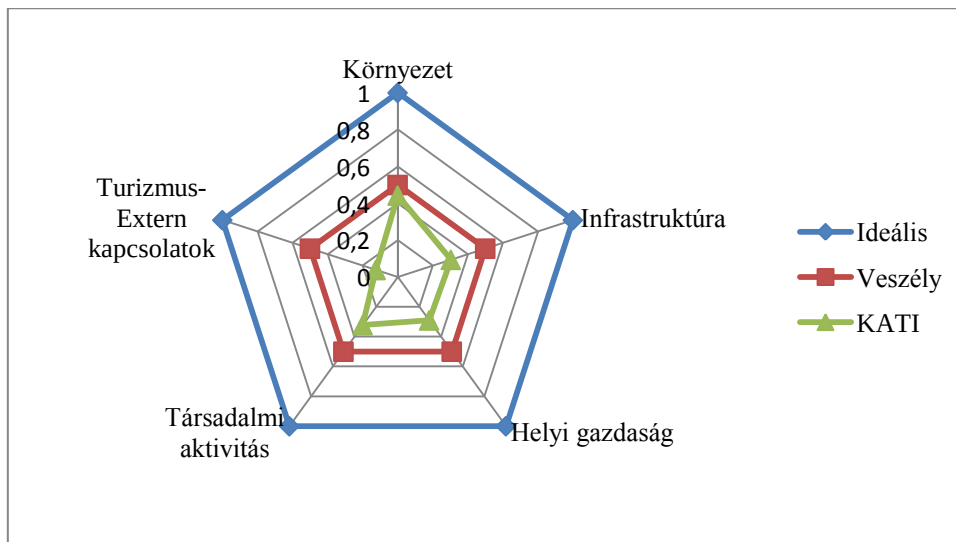
Mutatkozott azonban hasonlóság a két munka között több ponton is. Az időbeli eltérés ellenére a kistérség helyzetének több elemét (a magas arányú munkanélküliség, az előregedő korstruktúra, az elvándorlás magas aránya stb.) is hasonló helyzetűnek ítéltük, mint a program készítői. Hasonlónak mutatkozott módszertanunk is, mivel mindkét elemzés és programalkotás egyszerre épült objektív és szubjektív információkra is.

4.2. A VIZSGÁLAT HELYZETFELTÁRÁSA

Helyzetfeltárási vizsgálatunk során vizsgáltuk meg a kistérség OTI, SZTI, KTI és KATI értékeit, illetve a kistérségre jelenleg jellemző pillértelítettséget- és fenntarthatóságot, valamint a pillérek közötti kapcsolatokat.

4.2.1. A helyzetfeltárási eredményei

A *pillérek telítettsége* tekintetében először az Külső Adottságok Térségi Indexét állapítottuk meg, amely során a Mezőcsáti kistérségnek külső környezetét, Borsod-Abaúj-Zemplén megyét hasonlítottuk össze Magyarország többi megyéjével (2. ábra).

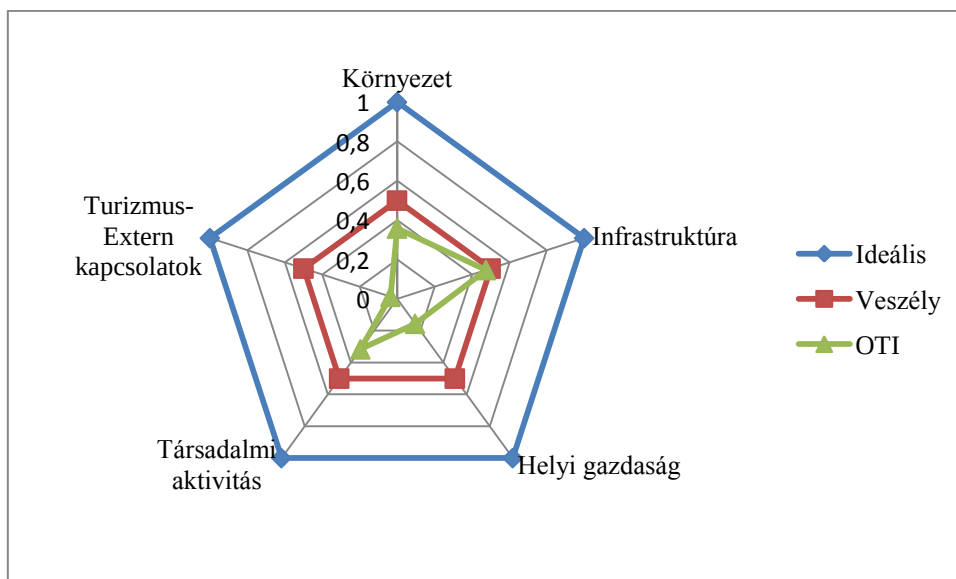
2. ábra: A külső adottságok térségi indexe Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Forrás: Az 1. mellékletben leírt adatok felhasználása alapján saját szerkesztés, 2012

Az ábrán látható, hogy a megye minden pillér tekintetében átlagon alul teljesít.

A következő lépés az OTI vizsgálata volt. Először is le kell szögezni, hogy az OTI nem az országos értékekhez viszonyít, hanem a régió más kistérségeivel veti össze a Mezőcsáti kistérséget. Ez azért fontos, mivel nem feltétlenül kell/tud versenyezni a térség például egy Nyugat-Magyarországi kistérséggel, annál inkább egy közelebbivel.

Az OTI (3. ábra) alapján az összes pillér telítettsége 50% alatti, azaz, mindegyik fejlesztésre szorul, mivel elmarad a kívánt értéktől.

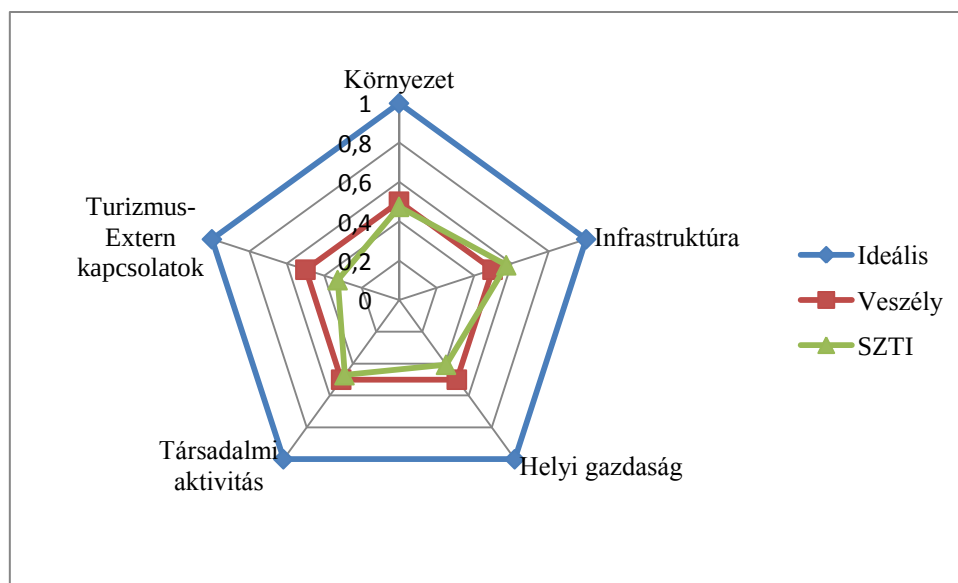
3. ábra: A Mezőcsáti kistérség objektív térségi indexe

Forrás: Az 1. mellékletben leírt adatok felhasználása alapján saját szerkesztés, 2012

Az infrastruktúrán kívül más pillér nem teljesített jól. A leggyengébb a *turizmus pillér* volt (csupán 3,53%-kal).

Rendkívül gyenge értéket mutat még a *helyi gazdaság pillér* is (15,61%), a *környezeti* és a *társadalmi aktivitás* pillérek pedig egymáshoz viszonyítva hozzávetőlegesen hasonló értékeket mutatnak (35,81% és 30,25%).

Az SZTI (4. ábra) értékei alapvetően pozitívabbak, mint az OTI értékei, jobban közelítenek ahhoz az értékhez (50%), amely felett már nem fenyegeti akkora veszély a kistérséget.

4. ábra: A Mezőcsáti kistérség szubjektív térségi indexe

Forrás: A 2. mellékletben leírt adatok felhasználása alapján saját szerkesztés, 2012

A szubjektív és objektív térségi indexek számtani átlagából *származtatott korrigált térségi index* eredményei közelítenek valószínűleg a leginkább a valóságos helyzethez.

Fenntarthatóság tekintetében az infrastrukturális adottságok a legjobbak, a társadalmi aktivitás, a környezet és a helyi gazdaság pillér gyengébbek, a turizmus és extern kapcsolatok fenntarthatósága pedig rendkívül gyenge.

A *pillérek közötti kapcsolatokat* vizsgálva elmondható, hogy minél magasabb a pillérek közötti kapcsolat, annál jobb (annál kisebb az entrópia, a széthullás). A korrigált átlagok alapján a Környezet-Infrastruktúra, a Környezet-Társadalmi aktivitás, az Infrastruktúra-Helyi gazdaság és az Infrastruktúra-Társadalmi aktivitás kapcsolatok erősek. Ez számunkra azt jelenti, hogy olyan fejlesztésekben viszonylag nagy siker érhető el, amelyek ezt a négy pillérkapcsolatot érintik.

5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A kutatás előző fejezetben ismertetett eredményeire alapozva megfogalmaztuk következtetéseinket, valamint javaslatainkat.

5.1. KÖVETKEZTETÉSEK

Helyzetfeltárásunk és a 2004-es fejlesztési koncepció ismeretében levontuk következtetéseinket, azaz, hogy milyen alapvető fejlesztési stratégiákat használhat a kistérség, illetve, hogy a meglévő koncepció mit javasolt.

A kész fejlesztési program és a mi javaslataink között több eltérés is tapasztalható. A 2004-es koncepció 5 témakörben fogalmazott meg programokat, ezek a mezőgazdaság, a vállalkozások ösztönzése, a turizmus fejlesztése, a műszaki infrastruktúrafejlesztés, környezet- és természetvédelem, valamint a kisebbségek társadalmi integrációja. Három lehetséges irányt, scenáriót dolgoztunk ki a kistérség számára. Mindhárom stratégiát az előzőekben kifejtett módszertan szerint dolgoztuk ki. Az első irány a kistérség vonzóvá tétele volt. Előre bocsátandó, hogy a munkánk során a szubjektív értékeket nem változtattuk, viszont feltételezzük, hogy mivel általában jobb értékeket mutatnak, mint az objektív mutatók, azt OTI növelésével az SZTI is növekedni fog.

5.1.1. *A kistérség vonzóvá tétele betelepülni kívánó családok számára*

Ennek a stratégiának a lényege, hogy az egyébként negatív vándorlási egyenleggel rendelkező kistérségben ösztönözzük az új lakosok letelepedését. Kiindulópontjaink, hogy jelenleg is magas az ingázás a kistérségből más helyekre (pl. Tiszakeszi), másrészt, hogy egyszerűbb vonzóvá tenni egy települést, mint munkahelyeket létrehozni. A több beköltöző természetesen később magával hozná új munkahelyek és szolgáltatások kialakulását is (boltok, cukrászdák, fodrász, könyvelői szolgáltatás stb.). De ha nincs fizetőképes kereslet, ha folytatódik az elvándorlás, akkor nem fognak vállalkozások letelepedni.

A stratégia alapja, hogy viszonylag jó a kistérség megközelíthetősége az autópályának köszönhetően, hogy relatíve alacsonyak a telekárak, az alapszolgáltatások megtalálhatók a kistérségben, és nem utolsó sorban az, hogy a kellemes a környezet, tiszta a levegő, messze van a zsúfolt és szennyezett városoktól. Az ilyen jellegű fejlesztések egyébként nem csak a beköltözni kívánóknak, hanem a már helyben élőknek is pozitív változást hoznak, nem is beszélve az ide

látogató turistákról (a stratégia elemei ezért is mutatnak hasonlóságot helyenként a később bemutatandó, turizmusra koncentráló stratégiáéval). Változtatásainkat az 1. táblázat mutatja be.

1. táblázat: Az első stratégia kialakítása során megváltoztatott mutatók

Pillérek	Megváltoztatott mutató	Változás mértéke
Környezeti	Szelektív hulladékgyűjtésbe kapcsolt lakások száma	50%
Infrastruktúra	Járdák mennyisége a kistérségben	160%
	Postai szolgáltatások száma a kistérség településein	50%
	Egyéb bevásárlási lehetőségek	300%
	Gyógyszertárak száma a kistérség településein	100%
Helyi gazdaság	Üzemanyagtöltő állomások száma a kistérség településein	200%
Társadalmi aktivitás	Bölcsődék száma a kistérség településein	100%
	Művelődési házak száma a kistérség településein	50%
	Háziorvosi szolgálat a kistérség településein	29%
Turizmus-Extern kapcsolatok	Éttermek, cukrászdák száma a kistérségben	100%
	Kerékpárutak mennyisége a kistérség településein	800%

Forrás: Az 1. mellékletben leírt adatok felhasználása alapján saját szerkesztés

A változtatásoknak köszönhetően mindegyik pillér erősödik, de leginkább az infrastruktúráé, amely már magasan az 50%-os határ felett teljesít. A környezeti és társadalmi aktivitás pillérek is megerősödtek, köze kerültek az 50%-hoz. A helyi gazdasági pillér jelentősen megnőtt, viszont még mindig gyenge, ugyanez a helyzet a turizmus-extern kapcsolatokkal. Azonban stratégiánk fő célja nem elsősorban a két utóbbi megerősítése, így rövid távon elégséges a két érték ilyen mértékű növekedése. A pillérek közötti kapcsolatok tekintetében mindegyik kapcsolat megerősödött, 50%-os érték fölé a környezet és infrastruktúra, a környezet és társadalmi aktivitás, az infrastruktúra és a helyi gazdaság, valamint az infrastruktúra és a társadalmi aktivitás kapcsolatok emelkedtek. Elmondható, hogy az egész háló tekintetében jelentősen csökkent az entrópia, így a rendszer sokkal koherensebbé vált. Fenntarthatóság tekintetében szintén tapasztalható sok helyen erősödés, viszont gyengülés nem. A legjelentősebb pozitív változás az infrastruktúra pillér gazdasági és társadalmi dimenzióiban tapasztalható.

A fenti vizsgálatból kiderül, hogy jó eséllyel megvalósíthatja ezt a stratégiát, illetve annak bizonyos elemeit a kistérség, valószínűleg pozitív hatást fog elérni vele a helyi lakosság számára. A stratégia fenntarthatónak is bizonyul, illetve maga a kistérség rendszere fenntarthatóbbá vált, ami elengedhetetlen a hosszú távú tervezéshez

5.1.2. A helyi gazdaság fejlesztése

A helyi gazdaságot sokféleképp lehet fejleszteni – például vállalkozások fejlesztésével, új vállalkozások odavonzásával, infrastrukturális beruházásokkal -, ez a legszerteágazóbb stratégia.

Második stratégiánk alapját adja, hogy a kistérségben jelentős a kihasználatlan munkaerő-kapacitás, viszonylag alacsony a pályázási aktivitás az uniós forrásokra (ezt meg kell próbálni növelni), a kistérségben van közgazdaságtani szakközépiskola (a képzés, az oktatásfejlesztés az alapja minden hosszú távú gazdasági fejlesztésnek), valamint civil szervezetek is találhatók Mezőcsát térségében, velük is együtt lehet működni az igények felmérésében, az intézkedések kivitelezésében. *A gazdasági fejlődés egyik innovációs motorja a térségben fellelhető vállalkozások lehetnek.* A vidéki vállalkozások általában hátránnyal indulnak például fővárosi társaikkal szemben, mivel nem olyan fejlett az infrastruktúra, alacsonyabb a szolgáltatások irányában érdeklődők száma (főleg olyan településeken, ahonnan rendszerint elingáznak), és még sorolhatnánk. Vannak azonban példák sikeres vidéki vállalkozásokra is, ennek oka általában rendelkeznek elég bizalommal, tudással és vezetési képességgel (azaz, nem csupán a tőkén és gépparkon nyugszik a vállalkozás). Ezért ezen stratégiánk egyik legfőbb eleme a Mezőcsát-on található szakközépiskola képzéseinek fejlesztése, új képzések (OKJ) nyújtása, együttműködve, összehangolva a helyi/regionális vállalatok, vállalkozók igényeivel. A kistérségi vállalkozások számának, az általuk fizetett adóbevétel és a foglalkoztatás növelésének céljából érdemes lehet létrehozni egy inkubátorházat (sem ipari park, sem inkubátorház nincs jelenleg a kistérségben).

A térségben rendelkezésre áll olyan barnamezős területeken lévő épületállomány, (laktanya, volt TSZ épületek, cipőgyári épület), amelyek gazdaság-fejlesztési kezdeményezések infrastrukturális háttereként szolgálhatnak. Természetesen szóba jöhetnek még olyan intézkedések, mint például a régi kézműves hagyományok felélesztése vagy a helyi termékek fogyasztásának ösztönzése, ezek azonban nem fogja tudni kiemelni a kistérséget a szegénységből. A stratégiához fűződő változásokat a 2. táblázat ismerteti.

2. táblázat: A második stratégia kialakítása során megváltoztatott mutatók

Pillérek	Megváltoztatott mutató	Változás mértéke
Környezeti	Vállalatok kommunális adója	23%
	A Környezet és Energia Operatív Program keretében megítélt kifizetések nagysága a kistérségben	100%
Infrastruktúra	Szakiskolai, Szakközépiskola, Technikumi, Gimnáziumi végzettségű regisztrált munkanélküliek száma a kistérségben	-47%
Helyi gazdaság	Gazdasági szervezetek száma a kistérségben	23%
	A kistérség önkormányzatainak helyi iparüzési adóból származó bevétele	22%
	Üzemanyagtöltő állomások száma a kistérségben	100%
	Internet előfizetések száma a kistérségben	107%
	Az Észak-Magyarország régió regionális operatív programjának keretében megítélt kifizetések nagysága a kistérségben	82%
Társadalmi aktivitás	Regisztrált non-profit szervezetek száma a kistérségben	61%

Forrás: Az 1. mellékletben leírt adatok felhasználása alapján saját szerkesztés

A pillérek telítettsége ez esetben is pozitív irányba változott, viszont kisebb mértékben. A helyi gazdaság pillér ugyan kiugróan, 50% fölé emelkedve a kedvező kategóriába került, viszont a többi pillér alig, vagy nem is változott.

A pillérek kapcsolatait vizsgálva is elmondható, hogy észlelhető változás, azonban csak egy esetben (az infrastruktúra és a helyi gazdaság pillérkapcsolatban) történt olyan szintű változás, hogy a kapcsolat a kívánatos 50% feletti értéket meghaladta volna.

Fenntarthatóság szempontjából sem változott jelentősen az összkép – a helyi gazdaság pillér sokat erősödött, viszont a többi pillér alig változott.

5.1.3. A helyi turizmus fejlesztése

A Mezőcsáti kistérség gyenge mutatókkal rendelkezik, ha a turizmusról van szó. Manapság azonban elterjedt, mondhatni divatos Magyarországon, hogy a turizmus különböző ágainak (a periférikus kistérségek esetében gyakran a falusi turizmus) felfuttatásával próbálják meg az adott térség gazdaságát fellendíteni.

Ez a fajta fejlesztés jelen esetben alapulhat a Tisza közelségén, a Borsod Mezőség Tájvédelmi Terület adottságainak kihasználásán, a Mezőcsáti termálfürdőn, vagy egyéb, elszórtan elhelyezkedő, egyenként gyenge vonzerővel rendelkező, gyakran felújításra váró leendő turisztikai attrakciókon (a mezőcsáti zsinagóga stb.). A 3. táblázat szemlélteti a változásokat.

3. táblázat: A harmadik stratégia kialakítása során megváltoztatott mutatók

Pillérek	Megváltoztatott mutató	Változás mértéke
Infrastruktúra	Járdák mennyisége a kistérségben	160%
	Postai szolgáltatások száma a kistérség településein	50%
	Egyéb bevásárlási lehetőségek	300%
	Gyógyszertárak száma a kistérség településein	100%
Helyi gazdaság	Üzemanyagtöltő állomások száma a kistérség településein	200%
Társadalmi aktivitás	Művelődési házak száma a kistérség településein	50%
	Háziorvosi szolgálat a kistérség településein	29%
	Éttermek, cukrászdák száma a kistérség településein	100%
Turizmus-Extern kapcsolatok	Kerékpárutak mennyisége a kistérség településein	800%
	Játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek szám	590%
	Kulturális rendezvények száma	200%

Forrás: Az 1. mellékletben leírt adatok felhasználása alapján saját szerkesztés

A változások hatására a környezetin kívül a pillérek telítettsége megnövekedett. A legmagasabb értéket itt is az infrastruktúra pillér vette fel, jelentősen 50% felett, ez azonban nem kiugró érték a többi stratégiához képest. A jelen irányvonalhoz tartozó turizmus pillért több mutató megváltoztatásával is megpróbáltuk megemelni, néha csupán elméletben megvalósítható szintre, azonban maga a pillér így is csupán 25,2%-ra emelkedett, ami elmarad a minimális 50%-tól.

A *pillérek közötti kapcsolatok* vizsgálatakor az előző stratégiai változásokhoz képest eggyel több helyen lépte át a kapcsolatok erőssége az 50% feletti értéket: az infrastruktúra és a környezet, valamint az infrastruktúra és a társadalmi aktivitás pillérek esetében.

A turizmus pillér kapcsolata növekedett más pillérekkel együtt is, azonban továbbra is alacsonyak. A *pillérek fenntarthatósága* a társadalmi aktivitás esetében kissé, az infrastruktúra és a turizmus-extern kapcsolatok esetében viszont jelentősebben növekedtek.

5.1.4. A 2004-es stratégiák és az új stratégiáink összehasonlítása

Saját kutatásunk alapján a legjobb helyzetben lévő pillér az infrastruktúráé, így érdemes fejleszteni. Az első számú stratégiánk *az új lakók kistérségbe csábításáról* szól, így az infrastrukturális elemek kulcsfontosságúak. Az infrastruktúra mellett azonban az első stratégia teljesítéséhez érdemes még olyan elemeket erősíteni, amelyek a környezeti és társadalmi aktivitás pillérekhez kapcsolódnak. Ezen cél elérését segíti, hogy az infrastruktúra erős pillérkapcsolatban áll az előző két pillérrel. Fontos azonban, hogy egyik pillér sem igazán fenntartható, ezért fokozott óvatossággal kell eljárni (megerősíteni a pilléreket). A legrosszabb helyzetben *a turizmus van, így második stratégiánk annak fejlesztését célozza meg*. Ez a pillér gyenge kapcsolattal rendelkezik a többivel, valamint önmagában is gondokkal küszködik, viszont érdemes megvizsgálni, mire vezetne, ha több hangsúlyt helyeznénk rá. Harmadik stratégiánkkal a *helyi gazdaság fejlesztését* tűztük ki célul. A helyi gazdaság pillérkapcsolata az infrastruktúrával erős, ezért erre lehet alapozni (az egyébként részben jó elérhetőséget és adottságokat javítani), valamint erősíteni kell magát a tengelyt, mivel annak telítettsége igen alacsony, köszönhetően a szolgáltatások, helyi vállalkozások és adóbevételek alacsonyságának. A 2004-ben elkészült fejlesztési koncepció öt stratégiai programot határoz meg.

A két stratégiacsoport között több különbség is felfedezhető. A 2004-es fejlesztési program több stratégiát említ, valamint más fejlesztési stílussal dolgozik. Számos kapcsolódási pont is van viszont, ami alapján arra következtetünk, hogy mindkét stratégiacsoport alkotói sikeresen megismerték, felmérték a kistérség adottságait, hiszen egymástól függetlenül, időben és térben elválasztva jutottak hasonló következtetésekre.

A 2004-es és az új kutatás stratégiacsoportjait a 4. táblázat szemlélteti.

4. táblázat: Az általunk megfogalmazott és a már meglévő stratégiák

A kutatásunkra alapozott stratégiák	A 2004-es fejlesztési programban leírt stratégiák
A kistérség vonzóvá tétele betelepülni kívánó családok számára	Agrár integrációk kiépítése, fejlesztése
A helyi turizmus fejlesztése	Versenyképes iparszerkezet kialakítása – vállalkozásösztönzés
A helyi gazdaság fejlesztése	Rekreációs- és idegenforgalmi szolgáltató tevékenység kialakítása, fejlesztése
	Műszaki infrastruktúrafejlesztés, környezet- és természetvédelem
	A kisebbség társadalmi integrációja

Forrás: A 2004-es kistérségi fejlesztési program, valamint az 1. és 2. melléklet adatain alapuló stratégiák felhasználása alapján saját szerkesztés

2004-es program első, mezőgazdasági fejlesztésre irányuló program több, egymáshoz illeszkedő elemre alapult. Szükségesnek tekintették a programalkotók az agrárágazatban létező vertikális láncok, valamint a horizontálisan működő agrárpiaci szereplőket is integrálni. Ennek megvalósítását egy logisztikai központ létrehozásával és egy termelői-felvásárlói információs csatorna létrehozásával alapozták volna meg. A következő elem az élelmiszer feldolgozó-ipari kapacitás bővítése volt. Ennek keretében a szarvasmarha- és a juhtartás kapott volna nagyobb szerepet, illetve az állati eredetű alapanyagok feldolgozása.

A harmadik elemben olyan programpontok kaptak hangsúlyt, mint például a birtokszerkezet és hasznosítás racionalizálása, rét és legelőgazdálkodás szerepének erősítése, a térség- és fajtaspecifikus termesztéstechnológia használata, a biotermesztés meghonosítása a térségben, gyenge termékenységgű területek hasznosítása, továbbá az alternatív mezőgazdasági vállalkozások lehetőségei.

A következő részben termelői szolgáltatások fejlesztése jelenik meg, olyan pontokkal, mint például a géphasznosító társaságok vagy szolgáltató szövetkezetek létrehozása. Fontos, és általunk is kiemelten jó ötletnek vélt lépés az erdőgazdálkodás megőrzésének említése. Mi nem alkottunk olyan stratégiát, amely a mezőgazdaságot hangsúlyosan kezelte volna, és úgy véljük, hogy az előzőekben felsoroltak nagyon jó támpontok, és hozzájárulhatnak a fejlődéshez. Azonban több olyan tényezőt is megfigyeltünk, amely hátráltatja, illetve gátolja ezen stratégia megvalósulását. Az egyik ilyen tényező a vidékfejlesztés és a mezőgazdaság fejlesztésének ellentmondásos kapcsolata.

Mára már látványos a két terület szétválása, konkrétan az, hogy a vidék nem egyenlő pusztán a mezőgazdasági termelés helyszínével, hanem annál sokkal nagyobb területet fed le (például a vidéki természeti értékek és kultúrák megőrzésével). A vidékfejlesztés egyik alapvető célja pedig éppen az, hogy a vidéki területek megtartsák népességüket. Ezzel ellentétes hatást váltanak ki általában a mezőgazdasági fejlesztések, mivel a korszerűbb eszközök és technológiák használat kiváltja az élők munkát, az így megjelenő munkanélküliek pedig nehezen helyezkednek el más szektorokban. A többi stratégia ugyan megcéloz olyan fejlesztéseket, amelyek hozzájárulhatnak a munkanélküliség csökkenéséhez, azonban ezek megvalósulása igen költséges, és az első pontban leírt mezőgazdasági fejlesztések már önmagukban is jelentős költségvetést igényelnek.

Ilyen beruházás lenne például a logisztikai központ létrehozása, vagy például a biotermesztés támogatása. Egy logisztikai központ létrehozásának ötlete nálunk is felvetődött, azonban elvetettük, mivel úgy véltük, olyan költségekkel járna, amelyet a jelenlegi hetedik leggyengébb mutatókkal rendelkező Mezőcsáti kistérség nem tudna előteremteni. Saját javaslatunk is azt tükrözi, hogy szerintünk előbb viszonylag alacsonyabb költségekkel járó beruházásokat kellene végrehajtani, hogy megalapozhassuk a kistérség lassabb, de biztos növekedését.

A versenyképes iparszerkezet kialakítására irányuló program nálunk is megjelenik az egyik lehetséges stratégiaként. A megfelelő vállalkozói környezet kialakítása és a humán erőforrás fejlesztésének szerepét szeretnénk ebben a programban kiemelni. A mi stratégiánkban is fontos helyet kaptak ezek az elemek, mivel az előző, mezőgazdasági témájú programmal ellentétben ezek az elemek kevesebb befektetéssel hoznak nagyobb hasznot (igaz, hosszabb távon), mint például egy logisztikai központ létrehozása.

A rekreációs- és idegenforgalmi szolgáltató tevékenység kialakítása, fejlesztése véleményünk szerint nem eléggé megalapozott. A helyzetfeltárás és a koncepció is előszeretettel említi azokat a térség természeti értékeit, amelyek ugyan valóban vonzóak lehetnek egyes célcsoportok számára, ám egy turisztikai alapú gazdaságfejlesztési programot véleményünk szerint nem érdemes erre alapozni.

Azért gondoljuk így, mert költséges lenne és jelentős adminisztrációs terhekkel járna egy olyan térség számára, amelynek nincs jelentős turisztikai tapasztalata, valamint nem is tartjuk valószínűnek, hogy megtérülne a közeljövőben, mivel a térség nem rendelkezik olyan, karakteres értékekkel, amelyek által könnyen megkülönböztethető lenne versenytársaitól. Úgy véljük azonban, hogy a programban megjelent turisztikai fejlesztések egy kiegészítő program részeként megjelenhetnek, mivel hozzájárulhatnak a munkanélküliség csökkenéséhez, valamint olyan jövőbeli turisztikai szereplők megerősödéséhez, akik a későbbiekben már sikeresen valósíthatnak meg fejlesztéseket a térségben.

A műszaki infrastruktúrafejlesztés, környezet- és természetvédelem pontokat tartalmazó stratégia két ágra oszlik: először is fontos a már meglévő közlekedési infrastruktúra és a közművek fejlesztése, de legalább szinten tartása, hiszen azt pozitívan érintik mind a már ott lévő, mind a beköltözni vágyó lakosság és vállalkozások is. A környezet- és természetvédelem pedig inkább a lakosság számára fontos, egyénenként és közösségi szinten is. Ezt a pontot megalapozottnak és fontosnak tartjuk, mert bár egyik sem hoz azonnali és közvetlen fejlődést, mindkettő sarokköve lehet más fejlesztéseknek és a kistérség minőségi javulásának.

Az ötödik pontban megjelenő kisebbségi integrációval mi nem foglalkoztunk, kutatásunk módszertanából adódóan. Ennek oka, hogy a témakört olyan komplexnek és nagy léptékűnek tekintettük, amelyet rendelkezésre álló eszközrendszerünkkel nem tudtunk vizsgálni. Azért sem vizsgáltuk a kisebbségek helyzetét, mert törvényi nehézségekbe ütköztünk volna például a kisebbségek pontos létszámának meghatározása esetében. Természetesen a kérdést fontosnak tartjuk, és a kisebbségek jelenlétéből adódó esetleges konfliktusokat és problémákat meg kell oldani, ám a rendelkezésünkre álló információk alapján nem tudunk messzebb menő következtetéseket levonni.

5.2. HIPOTÉZISÜNK VIZSGÁLATA

Úgy véljük, a kutatás eredményei alapján hipotézisünk, „A Mezőcsáti kistérségre vonatkozó, 2004-ben elkészült kistérségi fejlesztési program teljes mértékben igazodott a kistérség adottságaihoz”, hamisnak bizonyult, mivel a fejlesztési program egyes elemei nem vették figyelembe a kistérség egyes adottságait (például a hátrányos helyzetéből adódó forráshiányt).

5.3. JAVASLATOK

A vizsgálatból kiderült, hogy kistérség vonzóvá tétele a legfenntarthatóbb és legkisebb ráfordítással legnagyobb eredményt hozó stratégia. Ez azonban nem jelenti azt, hogy egy bizonyos stratégiát, és csakis az ahhoz kapcsolódó elemeket kell megvalósítani – épp ellenkezőleg. A vizsgálatok megmutatták, hogy az egyes változások milyen hatást hoztak. Ezért érdemes kiemelni olyan intézkedéseket, amelyek mindegyik esetben erősödtek, és fenntarthatók is maradtak. Az infrastrukturális fejlesztések mindenképp javasoltak, hiszen ezen pillér minden stratégiában kevés ráfordítással is viszonylag jó arányban növekedett, még hozzá fenntarthatóan, továbbá, az infrastruktúra kapcsolata a többi pillérrel általában erős maradt minden változás hatására, ami azt jelenti, hogy a kistérség mint rendszer rendezett állapotban maradt, nem kezdett el széthullani.

(Megjegyzendő, hogy nem feltétlenül új létesítmények létrehozására kell törekedni, akár a meglévőknek a bővítését/fejlesztését érdemes megfontolni.) A tömegközlekedés helyzetére javasolt elkészíteni egy igényfelmérést, hogy az megfeleljen a helyi lakosok elvárásainak.

Mindegyik scenárióból kiemeltük azokat a pontokat, amelyek a legegyszerűbben megvalósíthatóak. Javaslatainkat két részre osztottuk: „olcsó” javaslatok, amelyek leginkább szervezést igényelnek és alacsonyabb költségűek, valamint magasabb megvalósítási költséggel járó javaslatok.

5.3.1. „Olcsó javaslatok”

1. *Igényfelmérés a települések lakosai között.* A cél az, hogy megtudjuk, mire van szüksége a lakosoknak, mire van igényük, mi az, amivel elégedetlenek, és mi az, amivel nem – ez az első lépés, nem kell olyat megváltoztatni, amit ők jónak éreznek (költséges, és még csak nem is fog nekik tetszeni). Ennek megvalósítására alkalom nyílhat nyilvános vitafórumokon, kérdőíves megkérdezés által, az önkormányzatok honlapján szavazással stb.
2. *A kommunikáció javítása a lakosok és a döntéshozók között.* A döntéshozók (még ha helyi lakosok is) általában kevésbé ismerik a térség népességének igényeit, mint ők maguk. Állandó és időszakos kommunikációs csatornák segítségével (lásd az előző pontban felsoroltakat) élénkíthető a párbeszéd az önkormányzat és lakosság között.
3. *Ismeretbővítő körök civil szervezetek szervezésében.* Vizsgálatunk megmutatta, hogy a kistérségben alacsonyabb a non-profit szervezetek száma, mint a régiós átlag, ami nem jó táptalaj a civil szerveződésnek. Először tehát az önkormányzatoknak kell felvállalnia, hogy megismertesse ezen szervezeteket a lakossággal (visszás helyzet, de amíg nem alakul ki magától a dolog, amíg nincsen ismeretük róla, addig nem is lesz igényük megalakítani őket – illetve, nem fogják tudni, hogy ez is egy eszköz helyzetük javítására). Ezután a civil szervezetek vehetik át ismeretbővítő körök (például számítógép kezelés, alapvető adózási ismeretek stb.) kialakításának feladatát. Az ismeretbővítés mellett természetesen más programok is megjelenhetnek, például táncoktatás, önvédelmi oktatás (ami egyébként már sikeresen működik Mezőcsáton), és hasonlók.

5.3.2. *Költségigényesebben megvalósítható javaslatok*

1. *OKJ-s képzések szervezése.* A szakközépiskola bevonásával történne, minél közelebbi vállalkozói, munkaadói igények alapján, hogy a képesítést szerzők ne például Budapesten akarják kamatoztatni tudásukat (amivel az elvándorlás csak még jobban nőne), hanem helyben, minél közelebb. Az OKJ-s képzések mellett más tanfolyamok indítása is ajánlott, leginkább a számítógépes ismeretekkel, az internettel kapcsolatban.
2. *Gyógyszertárak, üzemanyagtöltő állomások, bölcsődék, postai- és egyéb szolgáltatások számának növelése, illetve lefedett területük növelése.* A bölcsődék és üzemanyagtöltő állomások esetében nem minden településre kellene létrehozni őket, de legalább 3-ra a kilenc település közül. Postai szolgáltatások esetében a lefedés történhet mobil posta segítségével is.
3. *Művelődési házak számának növelése, művelődési lehetőségek növelése.* Az előző, „olcsó” lehetőségek között is megjelent a lakosság ismereteinek szélesítése, mint javaslat, ezt továbbgondolva érdemes lehet kezdeményezni minél több olyan rendezvényt, programot, amely hozzájárul a kistérség népességének szellemi fejlődéséhez. Minden olyan intézkedés, amely növeli a látóterét az embereknek, az segíti a vidéki népesség szemléletváltását is. Azért gondoljuk ezt fontosnak, mert a gyakran példaként emlegetett nyugati országokban sokat köszönhetnek az emberek sajátos szemléletüknek, ami segít nekik a bizalom erősödésében, végső soron pedig a kooperációs képesség javulásában.
4. *Kulturális rendezvények számának növelése.* Az előző ponthoz kapcsolódik, azonban itt inkább a szórakoztatás, a közösségi élet szempontból hangsúlyoznánk a rendezvényeket. Jellemző a vidéki kistérségekre, hogy az embereknek nincs elég szórakozási lehetőségük, ami a kilátástalanságot, a pesszimista magatartást erősíti (a helyi kocsmák látogatószáma mellett). Így szükséges, hogy az emberek közös rendezvényeken vegyenek részt, települési és kistérségi szinten is (sőt, kistérségeken átívelően is, hogy nagyobb térségek lakói is megismerjék egymást). Erre jó lehetőség a régi kézműves hagyományok felélesztése, valamint a helyi élelmiszerek bemutatása. Ezek szerény turisztikai bevételeket is hozhatnak, valamint erősíti a települések köztudatba kerülését, ami az egyik legfontosabb tényező lehet vállalkozások, új lakosok vagy turisták csalogatására.

5. *Civil szervezetek megalakulásának ösztönzése.* Az előző ponthoz is illeszkedik, hiszen az új rendezvények sok helyen civil kezdeményezésre jönnek létre. Növelik a bizalmat, a kommunikációt és az együttműködést a lakosok között.
6. *Inkubátorház létesítése.* Az előző, inkább szociális megközelítésű fejlesztések mellett konkrét gazdasági hozadékú fejlesztési lehetőségeket is szeretnénk megemlíteni. Támogatás hívható le az Észak-Magyarország Operatív Programból, „Az üzleti infrastruktúra és a befektetési környezet fejlesztése- ipari parkok, iparterületek és inkubátorházak támogatása,, jogcímen, 60%-os támogatási intenzitással. Így egy átlagos méretű, kb. 120 millió forintos inkubátorház létrehozásához „csupán” 58 millió forint önrészt kell szerezni.
7. *Alternatív mezőgazdaság.* A mezőgazdaság szerepet átlagon felüli a kistérségben, azonban helyi gazdaságok jövedelmezősége általában elmarad a kívánatostól (lévén sokat csupán önellátásra termelnek, jellemzőek a háztáji gazdaságok). Érdemes lehet ezért ösztönözni a megtermelt biomassza energetikai célú felhasználását, például fűtőművek esetében. A Környezet és Energia Operatív Program „Megújuló energia alapú térségfejlesztés” jogcímen támogatja az ilyen jellegű beruházásokat. A támogatás mértéke 50%, egy kisebb méretű fűtőmű (mondjuk 50 millió forintos költséggel) esetében ez 25 millió forintot jelent, valamint egy termelési kimenetet is mezőgazdaságban dolgozóknak.

5.4. JAVASLATAINK VÁRHATÓ HATÁSAI

Nehéz pénzben kifejezni, hogy mekkora változás várható javaslataink megvalósításából. A legnagyobb nehézséget méghozzá az adja, hogy lehetetlen megmondani (még az önkormányzatok „zsebébe látva” is), hogy a döntéshozók valójában mire fognak pénzt áldozni. A legfontosabb, legértékesebb ezért szerintünk maga az ötlet – hogy legyenek kreatív és reális tervek, amelyek megvalósítása valamilyen határozott irányba hajtják a kistérséget. Nagyberuházókat a kistérségbe csábítani sokkal nagyobb munka, sokkal költségesebb, mint például vonzóbbá tenni a kistérséget, ezáltal új lakók letelepedését segíteni.

Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy bár egy ipari park vagy egy logisztikai központ kiemelhetné a kistérséget mostani helyzetéből, viszont ezek megépülése nem reális, nem pusztán a kistérségi szereplőkön múlik. Egy ekkora volumenű beruházásba belevágni olyan kockázatokkal járhat, amelyek csődbe vihetik a kistérséget (például akkor kapacitás-kihasználatlanság esetén, amikor is a költségek folyamatosan jelentkeznek, viszont bevétel nem keletkezik).

Ezért erősíteni kell a lakófunkciót a munkafunkcióval szemben, mert a kistérség környezetében található kistérségekkel nem kell, és nem is feltétlenül szükséges versenyezni, inkább olyat kell nyújtani, amit a környezetében található (vagy távolabbi) lakosság.

Az általunk javasolt intézkedések nagy része hozzájárul a bizalom és együttműködés növeléséhez, ami azért fontos, mert egy térséget első sorban saját népessége tudja előbbre vinni, nekik kell aktivizálniuk magukat, hogy kilépjenek az elszegényedés és elnéptelenedés spiráljából. Úgy számoljuk, hogy a kézzelfoghatóbb intézkedésekkel is számolva javaslataink megvalósításához hozzávetőlegesen 150-200 millió forintba lenne szükség. Ezen összeg legnagyobb részét a fűtőmű és az inkubátorház adja, a többi tételt lehet csökkenteni megfelelő szervezéssel, civilek bevonásával stb.

Hatásuk azonban a vizsgálataink alapján igencsak jelentősek: jelentősen nőne a vállalkozások száma, az általuk fizetett adó mértéke, ezáltal nőne a helyiek foglalkoztatottsága, valamint a helyben képzettek elhelyezkedési lehetőségei is jelentősen javulnának. Vonzóbbá válna továbbá a kistérség, így becsléseink szerint a negatív vándorlási egyenleg ugyan nem fordulna át rövid távon pozitívvá, de biztosan közeledne a nullához.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy a hipotézisünk („A Mezőcsáti kistérségre vonatkozó, 2004-ben elkészült kistérségi fejlesztési program teljes mértékben igazodott a kistérség adottságaihoz.”) hamisnak bizonyult.

Megállapítottuk, hogy bár a kistérségi fejlesztési program bizonyos mértékben olyan intézkedéseket fogalmazott meg, amelyek figyelembe veszik a térség adottságait, viszont nem vett figyelembe olyan alapvető tényeket, mint a kistérség elmaradottságából (is) adódó forráshiányt, ami kikerülhetetlen akadály lehet, bármilyen beruházásról is legyen szó

A három stratégia legkönnyebben és legkevésbé költségesen megvalósítható pontjait tartalmazó javaslatcsomag véleményünk szerint azért működhet jól, mert a hátrányos helyzetű térségek Magyarországon rendkívül kevés forrással rendelkeznek, így nem várható el tőlük, hogy rövid idő alatt nagy mértékű fejlődést produkáljanak, inkább azt kell ösztönözni, hogy lassan, de biztosan álljanak rá a növekedés pályájára. Javaslataink éppen ilyen megoldást jelentenek, hiszen figyelembe veszik a kistérség adottságait, és visszafogott költségű, racionális fejlesztéseket támogató intézkedéseket hangsúlyoznak. Racionálisnak gondoljuk, hiszen sok fejlesztési dokumentumban szembesülünk olyan programokkal, amelyek kecsegtetően hangzanak, ám a megvalósításukhoz nem áll rendelkezésre elég tőke, információ vagy éppen fejlett kommunikációs hálózat. A mi javaslatainkhoz aránylag alacsony költségvetés szükséges, és éppen a helyi lakosság információhoz való hozzájutását, motiváltságát segítik.

Dolgozatunk legfőbb tanulságának azt tartjuk, hogy bárminemű térségi fejlesztési programról is van szó, elkerülhetetlen lépésnek kell lennie a helyiek bevonása a tervezésbe, hiszen az ő értékítéletük sokat segít egy legitim program kialakításában.

Szeretnénk emellett kiemelni, hogy véleményünk szerint a fejlesztési programoknak nem csupán az a feladata, hogy nagy számú tényadattal támogatást nyújtsanak a döntéshozóknak és területi tervezőknek. Fontos, hogy a fejlesztési dokumentumok törekedjenek az egyszerűsége, az érthetőségre, és hogy ne tartalmazzanak felesleges adatokat, amelyek öncélúak és nem járulnak hozzá a fejlesztési tervek megalapozásához.

IRODALOMJEGYZÉK

SZAKIRODALMAK

1. Benkőné Deák I., Bodnár P., Gyurkó Gy.(2008): A gazdasági informatika alapjai, főiskolai jegyzet, Perfekt Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Zártkörűen Működő Részvénytársaság, Budapest
2. Brodorits Z. – Nagy A. (2010): A fejlesztéspolitika érvényesülése - A 33 leghátrányosabb helyzetű kistérség mintaértékelése alapján. Falu Város Régió 2010/1, ISSN 1218-2613 p. 78-81
3. Fülöp Zs. (2007): Épületszerkezetek teljesítmény elvű, holisztikus szemléletű tervezése, doktori értekezés, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
4. Goda P. (2012): Új rendszerszemléletű helyzetfeltérési módszer a vidéki területek fejlesztésében, doktori értekezés, internetes elérhetőség:
http://szie.hu/file/tti/archivum/Goda_Pal_ertekezes.pdf
5. Kollár K. (2012): A hazai hátrányos helyzetű kistérségek főbb térgazdasági összefüggései, doktori értekezés, internetes elérhetőség:
http://szie.hu/file/tti/archivum/Kollar_Kitti_ertekezes.pdf
6. Mozsgai K. (2010): Társadalmi-gazdasági elmaradottságból fenntartható fejlődés. Falu Város Régió 2010/1, ISSN 1218-2613 p. 13-18
7. Parsons T. (1975): "The Present Status of "Structural-Functional" Theory in Sociology." In Talcott Parsons, Social Systems and The Evolution of Action Theory, The Free Press, New York
8. Szepesné Stiftinger M. (2010): Rendszertervezés 1., Az információrendszer fogalma, feladata, fejlesztése. Nyugat-magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kar, http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0027_RSZ1/ch01s02.html, pp 1-2.
9. Wallerstein I. (1979): The Capitalist World Economy. Cambridge University Press, Cambridge
10. Walonick D. S. (1993): General Systems Theory 24. p. In.: Goda P.: Új rendszerszemléletű helyzetfeltérési módszer a vidéki területek fejlesztésében, doktori értekezés

EGYÉB IRODALMAK

11. Központi Statisztikai Hivatal (2008): Tájékoztató a kiemelten támogatott kistérségekről, kutatási jelentés, <http://vmek.oszk.hu/06000/06032/06032.pdf>, [Letöltve: 2012. október 12.]
12. Központi Statisztikai Hivatal (2012): Területi atlasz - A területfejlesztési-statisztikai kistérségek rendszere, http://www.ksh.hu/teruleti_atlasz_kistersegek, [Letöltve: 2012.10.13.]
13. Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (2012): Regionális, megyei, kistérségi és települési helyzetképek, Mezőcsáti kistérség, https://teir.vati.hu/rqdist/main?rq_app=um&rq_proc=mainuj_nd, [Letöltve: 2012. október 12.]
14. Térport.hu (2004): Kistérségek – Általános információk, <http://www.terport.hu/kistersegek/altalanos-informaciok>, [Letöltve: 2012.10.12.]
15. Térport.hu (2004): A Mezőcsáti kistérség fejlesztési dokumentumai, <http://www.terport.hu/teruletfejlesztas/kistersegek/fejlesztési-dokumentumok/mezocsati>, [Letöltve: 2012.10.02.]

JOGSZABÁLYOK

16. Eur-lex.europa.eu (2012): Az Európai Parlament és a Tanács 1059/2003/EK rendelete a statisztikai célú területi egységek nomenklatúrájának (NUTS) létrehozásáról, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R1059:HU:HTML> [Letöltve: 2012.10.19.]
17. Magyar Közlöny (2010): A települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról szóló 2004. évi CVII törvény módosításáról, <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/index.php?menuindex=200&pageindex=kozltart&ev=2010&szam=191>, [Letöltve: 2012.10.17.]

MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET: AZ ÁLTALUNK HASZNÁLT ADATBÁZISOKBÓL SZÁRMAZÓ MUTATÓK ADATAI

Adatnév	Adatgazda	Adatbázis	Évszám
Szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma / Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma	Központi Statisztikai Hivatal	Területi statisztikai adatok rendszere, Kommunális ellátás, környezet	2010
	Központi Statisztikai Hivatal	Területi statisztikai adatok rendszere, Kommunális ellátás, környezet	2010
KEOP-os kifizetések 2010 től összege	Nemzeti Fejlesztési Ügynökség	Pályázati kereső	2010
Környezetvédelmi bírság + Természetvédelmi bírság + Talajterhelési díj	Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat	Önkormányzati adatok, Helyi adók	2010
Másodlagos közműhálózatba bekapcsolt lakások száma / Közütemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma	Központi Statisztikai Hivatal	Területi statisztikai adatok rendszere/2010/Kommunális ellátás, környezet	2010
Váll. kommunális adója 2009(település)	Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat	Önkormányzati adatok, Helyi adók	2009
Hasznosított települési szilárd hulladék (újrafeldolgozással, komposztálással és energiahasznosítással, összesen) 2009 / Összes elszállított települési szilárd hulladék mennyisége	Központi Statisztikai Hivatal	Egyéb adatok/2009/Környezeti állapot/Hulladékgazdálkodás/Megelőzés feldolgozás és újrahasználat	2009
Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma / lakások száma	Központi Statisztikai Hivatal	Területi statisztikai adatok rendszere, Kommunális ellátás, környezet	2010
Védett természeti terület területe 2009(település)	KSH-TSTAR	Területi statisztikai adatok rendszere, Kommunális ellátás, környezet	2009
Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza kilométerben autópálya csomópontig 2010(település)	GeoX Kft./Elérhetőségi idők és távolságok (GeoX Kft)	GeoX Kft./Elérhetőségi idők és távolságok/2010	2010

Adatnév	Adatgazda	Adatbázis	Évszám
Postahivatalok száma 2010 (település)	KSH-TSTAR	KSH-TSTAR	2010
Gyógyszertárak száma (humán) 2010 (település)	KSH-TSTAR	Központi Statisztikai Hivatal (KSH)/Területi statisztikai adatok rendszere/2010/Egészségügy, szociális ellátás	2010
Közvetlen járatok átlagos menetideje a kistérségközpontba 2009(település);	GeoX Kft./Elérhetőségi idők és távolságok (GeoX Kft)	Cdata Kft./Volán elérhetőségi idők/2009	2009
Gyalogút és járda 2009(település)	Helyi közutak adatai (Magyar Közút Nonprofit Zrt.)	2009	2009
Egyéb élelmiszer-szaküzletek száma 2008(település)	KSH-TSTAR	Területi statisztikai adatok rendszere/2009/Kereskedelem, kölcsönzés, idegenforgalom	2009
Szakiskolai, Szakközépiskola, Technikumi, Gimnáziumi végzettségű regisztrált munkanélküliek száma 2010	Központi Statisztikai Hivatal	Területi statisztikai adatok rendszere/2010/Regisztrált munkanélküliek	2010
Jelzőrendszeres házi segítségnyújtásban részesülők száma 2010	Központi Statisztikai Hivatal	Területi statisztikai adatok rendszere/2010/Egészségügy, szociális ellátás	2010
Iparüzési adó 2009(település)	Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat (TÁKISZ)	Helyi adók	2009
Regisztrált gazdasági szervezetek száma	KSH TSTAR	Területi statisztikai adatok rendszere/2010/Gazdasági szervezetek	2010
Üzemanyagtöltő állomások száma	Központi Statisztikai Hivatal	/Területi statisztikai adatok rendszere/2009/Kereskedelem, kölcsönzés, idegenforgalom	2009
Internet előfizetések száma	GKIE.NET Internetkutató és Tanácsadó Kft.	GKIE.NET Internetkutató és Tanácsadó Kft./2010/Települési adatok	2010
Saját folyó bevételek - intézményi tevékenységek bevételei 2009	Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat	2009/Mérleg adatok/Bevételek	2009

Adatnév	Adatgazda	Adatbázis	Évszám
Saját folyó bevételek - ÁFA bevételek 2009(település)	Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat	2009/Mérleg adatok/Bevételek	2009
ROP-os kifizetések gazdaségfejlesztés 2007-2010	Nemzeti Fejlesztési Ügynökség	Pályázati kereső	2010
180 napon túli nyilvántartott álláskereső száma összesen 2010(település)	KSH-TSTAR	Területi statisztikai adatok rendszere/2010/Regisztrált munkanélküliek	2010
Regisztrált nonprofit szervezetek száma (év végén) 2010	KSH T-STAR	Területi statisztikai adatok rendszere/2010/Gazdasági szervezetek	2010
Bölcsődék száma (önkormányzati, üzemi, magán stb.) 2009(település)	KSH-TSTAR	Területi statisztikai adatok rendszere/2008/Egészségügy, szociális ellátás /Szociális ágazat adatai (KSH, MÁK)/TSTAR - Egészségügy, szociális ellátás adatok/2008	2008
Vándorlási különbözet	KSH-TSTAR	Területi statisztikai adatok rendszere/2009/Népmozgalom	2009
Közvetlen járatok száma naponta a kistérségközpontba 2009(település)	Cdata Kft. /Volán/2009	Volán elérhetőségi idők/2009	2009
Családsegítő szolgálatok száma 2008(település)	KSH-TSTAR	Területi statisztikai adatok rendszere/2009/Egészségügy, szociális ellátás	2009
Közművelődési intézmények száma 2010	KSH-TSTAR	Területi statisztikai adatok rendszere/2010/Közművelődés	2010
Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma (rendelkezésre állási támogatásban részesülők adatai nélkül) 2010	KSH-TSTAR	Területi statisztikai adatok rendszere/2010/Önkormányzati szociális ellátás	2010
Háziorvosok száma 2009	KSH-TSTAR	Területi statisztikai adatok rendszere/2009/Egészségügy, szociális ellátás	2009

Adatnév	Adatgazda	Adatbázis	Évszám
Műemléki jelentőségű területek száma (MJT) 2009(település)	Kulturális Örökségvédelmi Hivatal	Műemlékek és régészeti lelőhelyek	2009
Összes kereskedelmi szálláshely szállásférőhelyeinek száma	Központi Statisztikai Hivatal	Területi statisztikai adatok rendszere/2010/Kereskedelem, kölcsönzés, idegenforgalom	2010
Kulturális rendezvények száma	Központi Statisztikai Hivatal	Területi statisztikai adatok rendszere/2010/Közművelődés	2010
Éttermek, cukrászdák száma	Központi Statisztikai Hivatal	Területi statisztikai adatok rendszere/2009/Kereskedelem, kölcsönzés,	2009
Saját folyó bevételek - helyi adók - idegenforgalmi adó (tartózkodás után + épület után) 2009(település)	Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat	2009/Mérleg adatok/Bevételek	2009
Vendégéjszakák száma a fizetővendéglátásban 2009(település)	KSH-TSTAR	Területi statisztikai adatok rendszere/2009/Kereskedelem, kölcsönzés, idegenforgalom	2009
Játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek száma 2009(település)	KSH-TSTAR	Területi statisztikai adatok rendszere/2009/Kommunális ellátás, környezet	2009
Kerékpárút 2009(település)	Magyar Közút Nonprofit Zrt.	/Helyi közutak adatai /2009	2009

Forrás: Saját szerkesztés

2. MELLÉKLET: A KÉRDŐÍVBEN FELTETT KÉRDÉSEK

1. Mennyire elégedet a településen a szelektív hulladékgyűjtéssel?
2. Hogyan értékeli a településen a környezetvédelmi beruházásokat?
3. Mennyire jellemző a településen a környezetszennyezés?
4. Milyennek értékeli a településen a csatorna- és a vízhálózat kiépítettségét?
5. Milyennek értékeli a település környezeti politikáját?
6. Milyennek értékeli a hulladék-újrahasznosítást a településen?
7. Mennyire elégedett a településén a hulladék kezeléssel?
8. Milyenek a természetvédelmi területek a településen?
9. Milyen könnyen érhető el a legközelebbi autópálya?
10. Hogyan értékeli a postai szolgáltatás elérhetőségét a településen?
11. Mennyire elégedett a gyógyszerári szolgáltatás elérhetőségével a településen?
12. Milyen könnyen érhető el a "kistérségi központ (pontosan)" tömegközlekedéssel?
13. Mennyire megfelelő a település útjainak járdával való ellátottsága?
14. Mennyire megfelelőek a településén a mindennapi bevásárlási lehetőségeket?
15. Mennyire felel meg a lakosság iskolai végzettsége a térség munkaerő-piaci keresletének?
16. Mennyire megoldott a településen az idős lakosok otthoni szociális/egészségügyi ellátása?
17. Hogyan értékeli az önkormányzat adópolitikáját?
18. Mennyire vállalkozóbarát az Ön települése?
19. Mennyire lefedett a térség üzemanyagtöltő állomásokkal?
20. Mennyire tartja megfizethetőnek az internet előfizetéseket?
21. Milyen az önkormányzat gazdálkodási tevékenysége?
22. Milyennek értékeli a településen folyó kereskedelem?
23. Milyen a gazdaságfejlesztési programok hatékonysága?
24. Milyen a település foglalkoztatási helyzete?
25. Értékelje a helyi civil szervezetek tevékenységét 1-től 4-ig terjedő skálán!
26. Megfelelőek-e a nők munkavállalási feltételei gyermekszülés után?
27. Milyen hatással van a település életére a betelepülő lakosok?
28. Mennyire megoldott a kistérségi központba való eljutás tömegközlekedéssel ?
29. Mennyire tudja ellátni a családsegítő szolgálat a hozzáfordulók igényeit?
30. Mennyire tartja elégségesnek a művelődési házak működését?
31. A rendszeres szociális segélyre szorulóknak hogyan értékeli a településen?
32. Mennyire tudják kielégíteni a helyi szükségleteket a település háziorvosi szolgálata?
33. Milyenre elégedett a településen turisztikai látványosságokkal?

34. Milyennek találja a szállás lehetőségeket a településre érkezők számára?
35. Elégedett-e a településen megrendezett kulturális programokkal?
36. Hogyan értékeli a településen található vendéglátó egységeket?
37. Mennyire teszi kedvezővé az önkormányzat a turisztikai vállalkozások működésének feltételeit?
38. Mennyire vonzó külföldiek számára a település?
39. Milyen a közösségi terek (játszótér, tornapálya stb.) állapota?
40. Mennyire megfelelő a település kerékpárutakkal való ellátottsága?

Konzulensi Nyilatkozat

Alulírott Dr. Goda Pál, a SZIE GTK RGVI egyetemi tanársegédje nyilatkozom, hogy Géra Katalin, Szőke Linda és Topa Zoltán, a SZIE GTK Vidékfejlesztési Agrármérnök szakos, MSc. nappali képzésben résztvevő 2. évfolyamos hallgatói iránymutatásommal készítették

„Kiútkeresés – a Mezőcsáti kistérség fejlesztési lehetőségei”

című tudományos diákköri munkájukat.

Felelősséggel kijelentem, hogy a hallgatók pályamunkáját saját kutatásaikra támaszkodva készítették, a szakirodalmat és a felhasznált adatokat megítélésem szerint korrekt módon kezelték.

A pályamunkát bemutatásra javaslom a 2012/2013. tanévi Kari Tudományos Diákköri Konferencián.

Gödöllő, 2012. október 29.

.....
konzulens aláírása

Hallgatói nyilatkozat

Géra Katalin, Szőke Linda és Topa Zoltán, a SZIE GTK Vidékfejlesztési Agrármérnök szakos, MSc. nappali képzésben részt vevő 2. évfolyamos hallgatói nyilatkozunk, hogy a 2012/2013. tanévi Tudományos Diákköri Konferenciára a

„Kiútkeresés – A Mezőcsáti kistérség fejlesztési lehetőségei”

címmel benyújtott pályamunka a saját munkánk eredménye, a felhasznált irodalmat és adatokat korrekt módon kezeltük.

Jelen nyilatkozatommal hozzájárulunk ahhoz, hogy a benyújtott pályamunkánk – *annak szóbeli előadását követően* – a Kari TDK Adatbázison keresztül mások számára elektronikus formában hozzáférhető legyen, valamint a Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar valamely intézetének könyvtárában megtekinthető (nem kölcsönözhető) legyen.

Gödöllő, 2012. október 29.

.....
a hallgató aláírása

.....
a hallgató aláírása

.....
a hallgató aláírása

REZÜMÉ

SZIE GTK TDK 2012.

Kiútkeresés – a Mezőcsáti kistérség fejlesztési lehetőségei

Finding the way to rise - Development alternatives for the Mezőcsát micro-region

Készítette:

Géra Katalin, Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Vidékfejlesztési Agrármérnök szak (MSc), II. évfolyam

Szőke Linda, Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Vidékfejlesztési Agrármérnök szak (MSc), II. évfolyam

Topa Zoltán, Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Vidékfejlesztési Agrármérnök szak (MSc), II. évfolyam

Témavezető: Dr. Goda Pál, egyetemi tanársegéd, Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet

Kutatásunk során a Mezőcsáti kistérség fejlesztési lehetőségeinek feltárását tűztük ki célul. Fő motivációnk az volt, hogy aktuális, gyakorlatban hasznosítható javaslatokkal rávilágítsunk, milyen irányokba tud a jövőben a kistérség elindulni, ha lakossága jólétének növelése a cél. Hipotézisünk a következő volt: „A Mezőcsáti kistérségre vonatkozó, 2004-ben elkészült kistérségi fejlesztési program teljes mértékben igazodott a kistérség adottságaihoz”.

Dolgozatunknak két főbb részből áll: helyzetfeltárás és az arra alapozott fejlesztési lehetőségek megfogalmazása.

A helyzetfeltárás során felmértük a kistérség adottságait, valamint a felkutattuk és elemeztük a rá vonatkozó, már meglévő kistérségi fejlesztési programot. A kutatás újszerűségéhez hozzájárul, hogy az adottságok és problémák felméréséhez egy viszonylag új módszertant alkalmaztunk (GODA, 2012). Ez alapján internetes, objektív adatbázisokból származó információkból és szubjektív eredményeket hozó kutatásból is vontunk le következtetéseket. A Mezőcsáti kistérségben megvizsgáltuk továbbá, hogy a fejlesztési koncepció megfelelőnek bizonyult-e az évek során; ismertettük a főbb pontjait, a célját és a benne meghatározott fejlesztési lépéseket, majd ezeket összevetettük saját helyzetfeltárásunkkal, és meghatároztuk, mik voltak a koncepció erősségei és gyengeségei, miben bizonyult helyesnek, és miben nem. Ezek után megfogalmaztuk saját elképzeléseinket a kistérség fejlesztését illetően.

Dolgozatunkat leginkább területfejlesztési szakembereknek és döntéshozóknak ajánljuk, akik formálni tudják a magyarországi térségek jövőjét, valamint hallgatónak, kutatóknak, települési önkormányzatoknak, de a térségben letelepülni kívánó vállalkozásoknak is.